

ESF in VLAANDEREN 2000 - 2006

De aandacht voor gelijke kansen tussen mannen en vrouwen vormt een horizontaal aandachtspunt in de Europese en Vlaamse werkgelegenheidsstrategie. Het werken aan gelijke kansen is dan ook steeds een constante in mijn beleid. Belangrijk is dat we de vinger aan de pols blijven houden en de problemen opvangen, waarmee vrouwen op de arbeidsmarkt geconfronteerd worden.

Zo vinden we de meeste vrouwen slechts in een beperkt aantal sectoren terug. Diegene die hun mannetje staan in de typisch mannelijke sectoren ondervinden daarbij nog altijd weerstand. Vrouwelijke werknemers krijgen vaak ook minder doorgroei-mogelijkheden dan hun mannelijke collega's. Maatregelen om hieraan te verhelpen zijn van groot belang, net zoals oplossingen om de combinatie van werken en privé-leven te verbeteren.

Het verwezenlijken van gelijke kansen tussen mannen en vrouwen is de belangrijkste doelstelling, waar een horizontale, geïntegreerde aanpak voor nodig is. Het huidig werkgelegenheidsbeleid wordt systematisch onderworpen aan onderzoek met het oog op het bereiken van de gelijke kansen tussen mannen en vrouwen. Een voorwaarde voor mainstreaming is het beschikken over gegevens gedifferentieerd naar geslacht. Meten is weten. Daarom zijn alle mogelijke gegevens in het zakboekje verzameld die de positie van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt verklaren.

ESF in VLAANDEREN 2000 - 2006

Dit genderzakboekje of 'Zij en hij op de arbeidsmarkt', geeft duidelijk aan waar de knelpunten zich bevinden. In dit boekje krijgt de lezer een gedetailleerd overzicht van de opleiding die vrouwen volgen, de werkloosheidscijfers, in welke sectoren vrouwen tewerkgesteld zijn, de keuzecombinatie arbeid en gezin en dergelijke meer.

Binnen Vlaanderen wil ik echter meer doen dan enkel cijfermateriaal ter beschikking stellen. Om aan de problemen te werken gaan we op zoek naar innovatieve acties om vrouwen en mannen gelijke kansen te geven op de arbeidsmarkt. Verschillende projecten worden mogelijk gemaakt door de Europese en Vlaamse subsidies die we jaarlijks ter beschikking stellen. Waaraan kan men dankzij deze subsidies werken? Het is bijvoorbeeld van belang dat men jongeren zo vroeg mogelijk bewust maakt van hun, toch nog dikwijls stereotiep denken. We willen daarom zowel jongens als meisjes stimuleren de traditionele beroepskeuzes te doorbreken. Een goede samenwerking met de scholen en een bewustmaking van de leerkrachten is hierbij noodzakelijk.

Maar ook werkzoekende vrouwen moeten gestimuleerd worden om opnieuw hun plaats in te nemen op de arbeidsmarkt. Het herwaarderen van bepaalde beroepen maar ook het stimuleren van vrouwen om roldoorbrekende opleidingen te volgen, kan hierbij helpen.

ESF in VLAANDEREN 2000 - 2006

Naast het motiveren van meisjes en vrouwen is het ook een uitdaging om de bedrijven mee te betrekken in heel deze filosofie. Een personeelsmanagement dat rekening houdt met een goede combinatie van werk en privé, dat open staat voor flexibele arbeidssystemen waar de werknemer beter van wordt, kan al heel wat meer kansen bieden aan vrouwen; maar ook aan mannen.

Het zij en hij zakboekje is voor iedereen die zich wil inzetten voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Alleen zo kan elke zij of hij er beter van worden.

Renaat Landuyt

*Minister vice-president van de Vlaamse regering,
Vlaams minister van Werkgelegenheid en Toerisme.*

WV Steunpunt
Werkgelegenheid,
Arbeid en Vorming

Inhoud

Woord vooraf

Historiek 7

Leeswijzer 11

Verklarende woordenlijst en afkortingen 13

Deel 1: demografie en onderwijs

1.1	Bevolking	18
1.2	Onderwijs en opleiding	28
	1.2.1 Onderwijs	28
	1.2.2 Opleiding	35

Deel 2: vrouwen en de arbeidsmarkt

2.1	Algemeen	41
2.2	Niet-beroepsactieve bevolking	44
2.3	Beroepsactieve bevolking	47
	2.3.1 Algemeen	47
	2.3.2 Werkloosheid	51
	2.3.3 De werkenden	58

Deel 3: gezin, arbeid en vrije tijd

3.1	Gezin en arbeid	94
3.2	Tijdsbesteding buiten de arbeidsmarkt	100

Bronnen

	Overzicht van bronnen en websites	106
	Nuttige adressen	108

historiek

Vooruitgang tot op vandaag

- 1864** eerste middelbare meisjesschool in België (Brussel) met een volledig leerprogramma van lager middelbaar onderwijs
- 1880** vrouwen krijgen toegang tot de Brusselse universiteit; Luik en Gent volgen in 1881 en 1882
- 1890** vrouwen worden toegelaten tot alle academische graden en tot de beroepen van arts en apotheker
- 1892** oprichting van de 'Ligue belge du Droit des Femmes' met als hoofddoel de herziening van discriminerende wetten
- 1893** eerste benoeming van een vrouw in een openbare functie (in het bureau van openbare onderstand in Monceau-sur-Sambre)
- 1900** gehuwde vrouwen krijgen spaarrecht. Ze krijgen tevens de mogelijkheid om een arbeidscontract te sluiten en een salaris te innen (tot een maximum van 3000 frank per jaar)
- 1907** eerste meisjessatheneum (Gent) met lager en hoger middelbaar onderwijs
- 1919** stemrecht voor een beperkte categorie vrouwen (moeders en weduwen van gesneuvelde militairen of burgers en vrouwen die gevangengenomen werden door de bezetter)
- 1920** vrouwen krijgen toegang tot de Leuvense universiteit
- 1920** gemeentelijk stemrecht voor vrouwen (met uitzondering van prostituées en overspelige vrouwen)
- 1921** passief stemrecht voor vrouwen: vrouwen mogen zich politiek kandidaat stellen voor Kamer en Senaat (ze mogen er niet voor stemmen)
- 1921** invoering van gelijke weddebarema's voor onderwijzers en onderwijzeressen (eerste stap in de richting van gelijk loon voor gelijk werk)
- 1922** vrouwen worden toegelaten tot de advocatuur

- 1948** actief stemrecht voor vrouwen voor de wetgevende verkiezingen
- 1948** vrouwen worden toegelaten tot de magistratuur (de toestemming van de echtgenoot is vereist)
- 1952** België ondertekent de ILO-conventie betreffende de gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten voor arbeid van gelijke waarde
- 1965** eerste vrouwelijke minister met als beleidsdomein Gezin en Huisvesting
- 1965** wet op de bescherming van het loon van werknemers: creëert de mogelijkheid om gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers juridisch af te dwingen
- 1966** staking van 3000 arbeidsters van de wapenfabriek FN in Herstal om 'gelijk loon voor gelijk werk' te krijgen
- 1968** Dolle Mina-kernen worden opgericht met betaalbare crèches als belangrijke eis
- 1969** de wet op het arbeidscontract verbiedt het ontslaan van vrouwen in geval van huwelijk en zwangerschap
- 1971** de arbeidswet bepaalt dat een werkneemster die gaat bevallen het recht heeft op een moederschapsverlof van negen weken
- 1971** invoering van het gelijkheidsbeginsel in de werkloosheidsvergoedingen
- 1974** oprichting van de (raadgevende) Commissie Vrouwen-arbeid bij het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, bevoegd voor de gelijke kansen van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt
- 1975** Collectieve Arbeidsovereenkomst van de Nationale Arbeidsraad betreffende de gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers
- 1985** oprichting van een staatssecretariaat voor Maatschappelijke Emancipatie. Gelijke Kansen wordt hiermee erkend als officieel beleidsterrein
- 1985** het recht op loopbaanonderbreking wordt vastgelegd in de 'herstelwet houdende sociale bepalingen'
- 1992** Koninklijk Besluit ter bescherming van de werknemers tegen ongewenst seksueel gedrag op het werk

- 1993** oprichting van de Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen binnen het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid. Deze Raad is bevoegd voor de uitvoering van het gelijkekansenbeleid
- 1994** de wet Smet-Tobback bepaalt dat slechts 2/3 van de kandidaten op de verkiezingslijsten van hetzelfde geslacht mogen zijn en dit voor alle verkiezingsniveaus
- 1994** artikel 23 van de Belgische grondwet bepaalt dat alle Belgen gelijk zijn inzake het recht op arbeid en een billijke verloning (impliciete bepaling van het recht op gelijk loon)
- 1995** eerste Vlaamse Minister voor Gelijke Kansen
- 1997** nieuwe wet op nachtarbeid: nachtarbeid blijft verboden maar de afwijkingen op dit verbod zijn zonder onderscheid van toepassing op mannelijke en vrouwelijke werknemers
- 1999** wet op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden: vormt sindsdien de wettelijke basis voor de gelijke behandeling en gelijke beloning voor mannen en vrouwen
- 2001** wet betreffende de verzoening van werkgelegenheid en kwaliteit van het leven waarin de vervanging van het stelsel van loopbaanonderbreking door tijdskrediet bepaald wordt
- 2002** de antidiscriminatiewet bepaalt dat elke vorm van directe en indirecte discriminatie verboden is bij het leveren van goederen en diensten, in arbeidsrelaties en in elke andere normale uitoefening van een economische, sociale, culturele of politieke activiteit

Bron: Rol en samenleving www.rosadoc.be en andere bronnen

leeswijzer

Leeswijzer

Dit zakboekje bestaat uit 3 delen:

Deel 1 - demografie en onderwijs

geeft enkele demografische kenmerken van de bevolking en gaat in op het onderwijsniveau en de studiekeuze van vrouwen en mannen. Deze elementen vormen de basis voor de kansen in het beroepsleven.

Deel 2 - vrouwen en de arbeidsmarkt

is het centrale en meest uitgebreide deel. Het belicht de positie van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt vanuit verschillende invalshoeken. Het gaat over niet-beroepsactiviteit, werkloosheid en deeltijdarbeid, tot lonen en ziekteverzuim.

Deel 3 - gezin, arbeid en vrije tijd

bekijkt op welke andere domeinen buiten de arbeidsmarkt vrouwen en mannen actief zijn en hoe ze dit combineren met hun beroepsleven.

Bij elke tabel en figuur hoort een korte uitleg. Wie de **exacte cijfers** achter de figuren wil kennen, kan terecht op de website van het Steunpunt WAV:
www.steunpuntwav.be
Ga naar *Cijfers en duiding/Vrouwen en arbeidsmarkt*

De **bronnen** waarop de cijfers gebaseerd zijn, staan – met hun afkorting – vermeld onder elke tabel of figuur. In het ‘overzicht van bronnen en websites’ (p. 106) vind je de lijst van bronnen en een link naar de website van deze instellingen. Wie meer cijfers en uitleg wil over een bepaald onderwerp, kan op deze sites terecht.

De (web)adressen van enkele **vrouwenorganisaties** vind je op pagina 108. Je kan er terecht voor meer informatie over specifieke vrouwentema's.

verklarende woordenlijst

afkortingen

Verklarende woordenlijst

A

Activiteitsgraad = $\frac{\text{werkenden} + \text{werkzoekenden}}{\text{bevolking}}$

Arbeidsleeftijd:

de leeftijd tussen 15 en 64 jaar

Arbeidsmarktpositie:

de bevolking wordt ingedeeld in werkenden, werkzoekenden en niet-beroepsactieven. We volgen hierbij de definities van de International Labour Organisation (ILO)

B

Beroepsactieven (beroepsbevolking):

werkenden + werkzoekenden

N

Niet-beroepsactieven (ILO-definitie):

personen die niet tot de werkenden of werkzoekenden behoren

Nwwz:

in het deel over de werkloosheid gebruiken we de VDAB-definitie van werkzoekenden, namelijk: niet-werkende werkzoekenden die ingeschreven zijn bij de VDAB, kortweg nwwz

O

Onderwijsniveau

laaggeschoold, middengeschoold, hooggeschoold:

het hoogste (in België officieel erkende) diploma dat de persoon heeft behaald. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen: laaggeschoold (met maximaal een diploma Lager Secundair Onderwijs), middengeschoold (met een diploma Hoger Secundair Onderwijs) en hooggeschoold (met een diploma Hoger of Universitair Onderwijs).

S

Sectoren**primaire, secundaire, tertiaire, quartaire:**

de primaire sector bestaat uit landbouw en visserij, de secundaire sector uit ontginning, industrie, nutssector en bouw, de tertiaire sector uit de commerciële diensten (zoals handel, horeca, vervoer en bedrijfsdiensten) en de quartaire sector uit niet-commerciële diensten (zoals overheid, onderwijs en gezondheidszorg).

W

Werkenden (ILO-definitie):

personen die in de referentieweek minstens 1 uur betaalde arbeid verricht hebben

$$\text{Werkloosheidsgraad} = \frac{\text{werkzoekenden}}{\text{werkenden} + \text{werkzoekenden}}$$

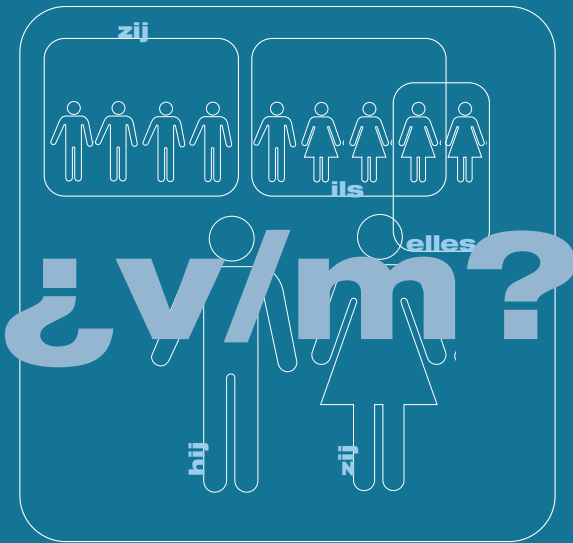
$$\text{Werkzaamheidsgraad} = \frac{\text{werkenden}}{\text{bevolking}}$$

Werkzoekenden (ILO-definitie):

niet-werkenden die actief naar werk hebben gezocht in een referentieperiode van 4 weken en binnen de 2 weken een nieuwe job kunnen beginnen, en niet-werkenden die een job hebben gevonden die binnen de 3 maanden begint.

Lijst van afkortingen

APS	Administratie Planning en Statistiek
CSB	Centrum voor Sociaal Beleid
EAK	Enquête naar de Arbeidskrachten
ECHP	European Community Household Panel
ESWC	European Survey on Working Conditions
EUROSTAT	Statistical Office of the European Communities
FOD Justitie	Federale Overheidsdienst Justitie
ILO	International Labour Organisation
ISCO	International Standard Classification of Occupations
LATG	Lonen- en Arbeidstijdgegevens (een databank van de RSZ)
LFS	Labour Force Survey
MTA	(Federaal) Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid (nu FOD WASO: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg)
NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek
NIWW	Niet-werkende werkzoekende
PSBH	Panel Studie van Belgische Huishoudens
RIZIV	Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering
RSVZ	Rijksdienst voor de Sociale Verzekering der Zelfstandigen
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RSZPPO	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
SEIN	Sociaal Economisch Instituut
TOR	Tempus Omnia Revelat, onderzoeksgroep van de VUB Vakgroep Sociologie
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VFSIPH	Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap
VIZO	Vlaamse Dienst voor Zelfstandig Ondernemen
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VRIND	Vlaamse Regionale Indicatoren
WIV	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

deel 1

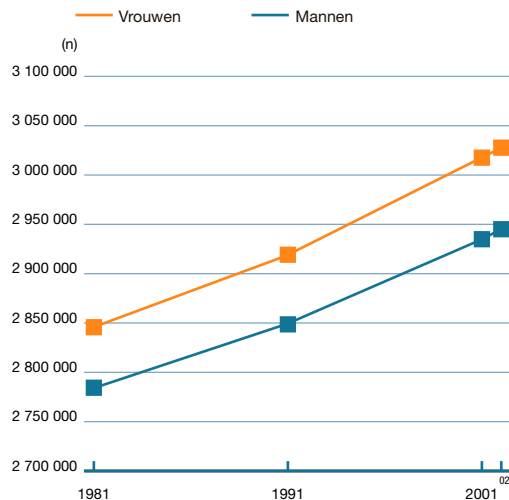
demografie
en
onderwijs

1.1 Bevolking

Enkele demografische aspecten van de Vlaamse bevolking.

Bevolkingsgroei in het Vlaams Gewest (1981, 1991, 2001 en 2002)

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken
(Bewerking Steunpunt WAV)

Anno 2002 wonen er in het Vlaams Gewest 3 028 000 vrouwen en 2 948 000 mannen. Jaarlijks groeit de bevolking nog altijd met zo'n 0,3%. De vrouwelijke bevolking is sinds 1981 iets sterker gestegen dan de mannelijke bevolking. In de jaren '80 was de toename voornamelijk afkomstig van de natuurlijke aangroei van de bevolking. Dit veranderde in de jaren '90: toen zorgde de natuurlijke groei slechts voor de helft van de bevolkingstoename, de andere helft werd veroorzaakt door immigratie. Bij het begin van het nieuwe millennium wordt drie vierde van de bevolkingsaangroei bepaald door immigratie.

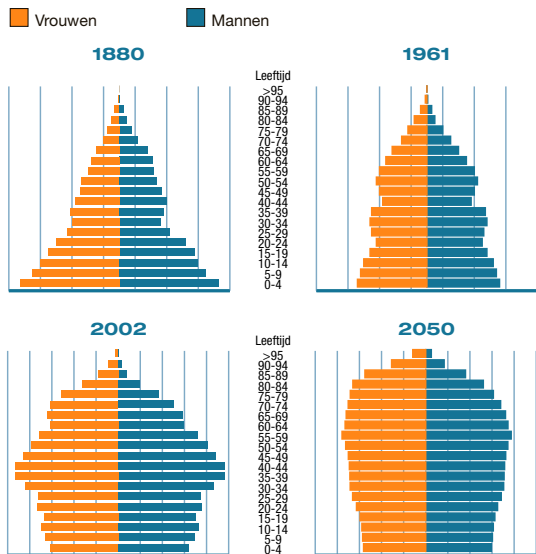
Vlaamse bevolking naar nationaliteit (2002)

	Vrouwen (n)	Mannen (n)
Belgen	2 884 200	2 787 400
Niet-Belgen	133 400	147 600
Buurlanden	48 600	57 900
Italianen	10 200	14 000
Zuid-Europeanen	9 000	10 400
Turken	14 100	13 100
Marokkanen	17 100	19 200
Overige	34 400	33 000

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken
(Bewerking Steunpunt WAV)

Zoals er in het Vlaams Gewest meer vrouwen dan mannen met de Belgische nationaliteit wonen, zo zijn er meer mannelijke dan vrouwelijke inwoners met een buitenlandse nationaliteit. De grootste groep niet-Belgen die in Vlaanderen woont, is afkomstig uit de buurlanden. Opvallend is dat van alle niet-Belgische nationaliteiten er meer mannen zijn dan vrouwen, behalve van de Turkse nationaliteit en van de overige landen.

Leeftijdsstructuur van de Vlaamse bevolking (1880, 1961, 2002 en 2050)

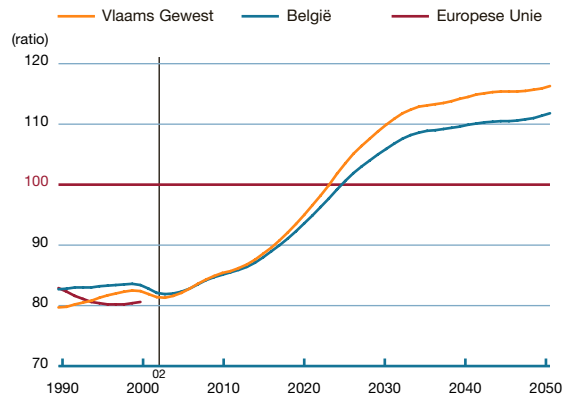

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken en Planbureau (Bewerking Steunpunt WAV)

Anno 2002 telt het Vlaams Gewest iets meer vrouwelijke dan mannelijke inwoners. Omdat er iets meer jongens dan meisjes geboren worden, zijn er in elke leeftijdsgroep tot 50 jaar meer mannen dan vrouwen. Vrouwen hebben echter een hogere levensverwachting en hierdoor draait de man-vrouw-verhouding vanaf de leeftijd van 50 jaar om: vanaf dan zijn vrouwen in de meerderheid.

In de loop van de 20ste eeuw is de Vlaamse bevolking sterk veranderd. Het aantal kinderen is gedaald en het aantal ouderen is toegenomen. Prognoses voor de komende decennia geven aan dat het aantal kinderen redelijk constant zal blijven. De grote groep 20- tot 49-jarigen van vandaag zal echter zorgen voor een

Evolutie van de afhankelijkheidsratio¹ (1990-2050)

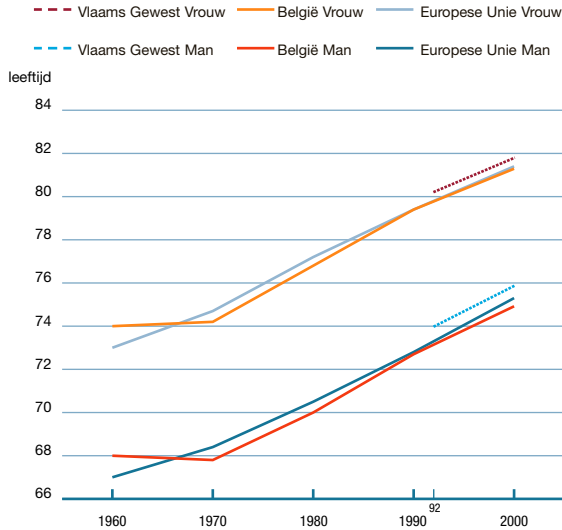

¹Verhouding van het aantal jongeren en ouderen (<20 jaar en >60 jaar) ten opzichte van het aantal 20- tot 60-jarigen.
Bron: Planbureau en Eurostat Demographic statistics (Bewerking Steunpunt WAV)

De afhankelijkheidsratio geeft weer hoe het aantal 'jongeren (<20 jaar) en ouderen (>60 jaar)' zich verhoudt tot het aantal personen op arbeidseleeftijd (20-60 jaar). Het vormt een indicator voor de druk van de inactieve op de actieve bevolking. Als deze verhouding gelijk is aan 100 (zie dikke lijn) dan zijn er evenveel 'jongeren en ouderen' als 20- tot 60-jarigen.

In 2002 zijn er in het Vlaams Gewest iets meer dan 80 'jongeren en ouderen' voor 100 inwoners tussen 20 en 60 jaar. Europa telt gemiddeld iets minder 'jongeren en ouderen' per 100 inwoners op arbeidseleeftijd. Binnen 20 jaar zal de verhouding tussen het aantal afhankelijke personen en het aantal potentieel beroeps-actieven omdraaien: er zullen dan meer jongeren en ouderen zijn dan inwoners op arbeidseleeftijd. Voor 2050 wordt voorspeld dat er in het Vlaams Gewest per 100 inwoners tussen 20 en 60 jaar 116 'jongeren en ouderen' zullen zijn. Dit betekent dat een veel kleinere groep potentiële arbeidskrachten zal moeten instaan voor een grotere groep afhankelijken.

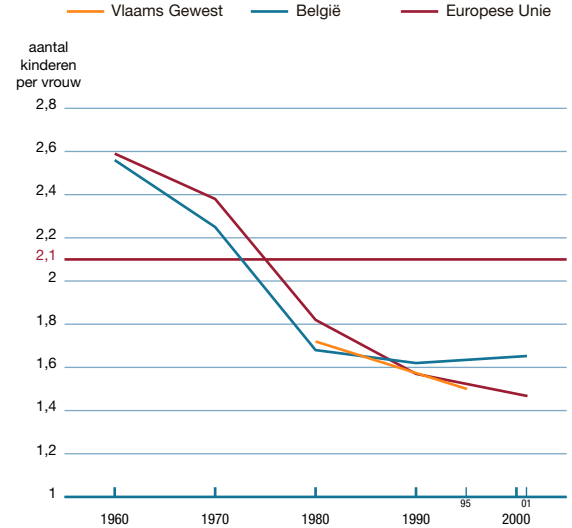
Evolutie van de gemiddelde levensverwachting bij de geboorte (1960-2000)

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken en Eurostat Demographic Statistics (Bewerking Steunpunt WAV)

De gemiddelde levensverwachting bij de geboorte geeft de vermoedelijke levensduur aan die een pasgeboren kind heeft. Bij vrouwen ligt de levensverwachting ongeveer 6 jaar hoger dan bij mannen. In 1960 bedroeg de levensverwachting voor Belgische vrouwen 74 jaar en voor Belgische mannen 68 jaar. Dit was iets hoger dan gemiddeld in de Europese Unie. In Europa is de levensverwachting in de jaren '60 fors beginnen stijgen, zowel bij vrouwen als bij mannen. In België werd deze stijging pas ingezet in de jaren '70. Anno 2000 heeft een Vlaming een iets hogere levensverwachting dan de gemiddelde Belg. Meisjes die vandaag in Vlaanderen geboren worden, zullen gemiddeld 82 jaar oud worden. Een pasgeboren jongen in ons land heeft zo'n 76 jaar te leven.

Evolutie van het totale vruchtbaarheidscijfer (1960-2001)

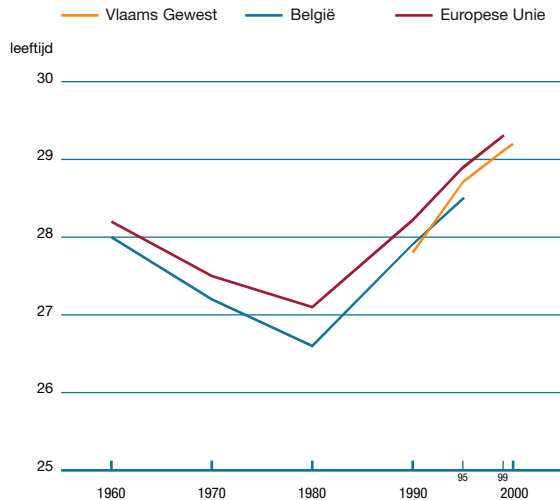

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken en Eurostat Demographic Statistics (Bewerking Steunpunt WAV)

Het totale vruchtbaarheidscijfer geeft aan hoeveel kinderen een vrouw in de loop van haar leven gemiddeld zal krijgen. In 2001 bedraagt het totale vruchtbaarheidscijfer in België ongeveer 1,65. Dit wil zeggen dat 100 vrouwen samen ongeveer 165 kinderen zullen krijgen. Het vruchtbaarheidscijfer in Vlaanderen ligt iets onder het Belgische gemiddelde maar situeert zich toch in de Europese middenmoot.

Wanneer vrouwen gemiddeld 2,1 kinderen krijgen groeit noch krimpt de natuurlijke bevolking: men noemt dit het 'vervangingsniveau'. Na de babyboom van de jaren '60 daalde de vruchtbaarheid fors. Sinds het midden van de jaren '70 is dit vervangingsniveau nergens in Europa meer gehaald. Wel is er sinds 1995 opnieuw een voorzichtige stijging van het gemiddeld aantal kinderen per vrouw.

Evolutie van de gemiddelde leeftijd van vrouwen bij de bevalling (1960-2000)

Bron: Kind & Gezin,
Studiecentrum Perinatale Epidemiologie en
Eurostat Demographic Statistics
(Bewerking Steunpunt WAV)

In de jaren '60 en '70 daalde de gemiddelde leeftijd van vrouwen bij de bevalling overal in Europa. Deze daling hing nauw samen met het dalend aantal kinderen per vrouw. Sinds de jaren '80 is de leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen opnieuw fors beginnen stijgen. Deze stijging gaat gepaard met een toegenomen participatie van vrouwen aan het hoger onderwijs en op de arbeidsmarkt.

In Vlaanderen anno 2000 zijn vrouwen gemiddeld 29,2 jaar wanneer ze bevallen; dit is een klein beetje lager dan gemiddeld in Europa. Wanneer Vlaamse vrouwen hun eerste kind krijgen zijn ze gemiddeld 27,5 jaar oud (niet in figuur): dit is bijna een jaar jonger dan Europese moeders bij de geboorte van hun eerste kind (28,3 jaar).

Evolutie van de gezinsposities bij de Vlaamse bevolking (15-64 jaar) (1990-2000)

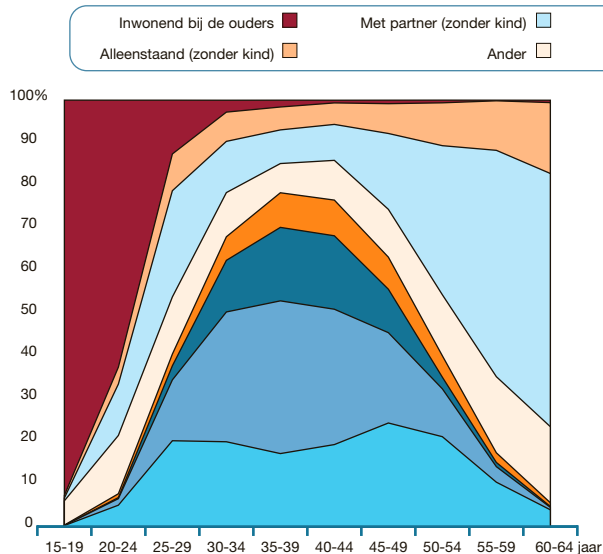
	Vrouw		Man		Aandeel van de gezinsposities	
	Aantal personen 2000 (n)	Evolutie 1990-2000 (%)	Aantal personen 2000 (n)	Evolutie 1990-2000 (%)	Vrouw 2000 (%)	Man 2000 (%)
Inwonend bij de ouders	313 700	-14	377 200	-15	16	19
Alleenstaand (zonder kind)	142 800	+39	172 100	+53	7	9
Met partner (zonder kind)	418 000	+11	384 800	+14	22	19
Met partner en 1 kind	287 700	-14	293 400	-11	15	15
Met partner en 2 kinderen	323 700	-6	331 600	-4	17	17
Met partner en 3+ kinderen	140 100	-11	142 400	-10	7	7
Alleenstaand met kind(eren)	86 700	+48	20 500	+33	4	1
Ander	227 200	+30	270 400	+35	12	14
Totaal	1 939 900	+1,2	1 992 300	+2,5	100	100

Bron: Eurostat LFS
(Bewerking Steunpunt WAV)

De gezinskernen in Vlaanderen worden steeds kleiner. Anno 2000 wonen er gemiddeld 2,5 personen samen onder één dak. Bij de bevolking op arbeidsleeftijd loopt vooral het 'klassieke' gezin - een ouderpaar met één of twee kinderen - sterk terug. Daarnaast is ook het aantal thuiswonenden de laatste tien jaar afgenomen: de verklaring hiervoor ligt in de daling van het aandeel jongeren (15-24 jaar) bij de bevolking op arbeidsleeftijd. Intussen kennen de kleine gezinskernen een sterke groei. Samenleven in een koppel zonder kinderen wordt steeds couranter, en dan vooral bij de jonge volwassenen (25-34 jaar) en bij de 50-plussers. Ook het aantal alleenstaanden met of zonder kinderen neemt fors toe. De belangrijkste reden hiervoor ligt in de toename van het aantal scheidingen: hierna wonen mannen dikwijls een tijdje alleen, terwijl vrouwen vaker aan het hoofd van een eenoudergezin terechtkomen.

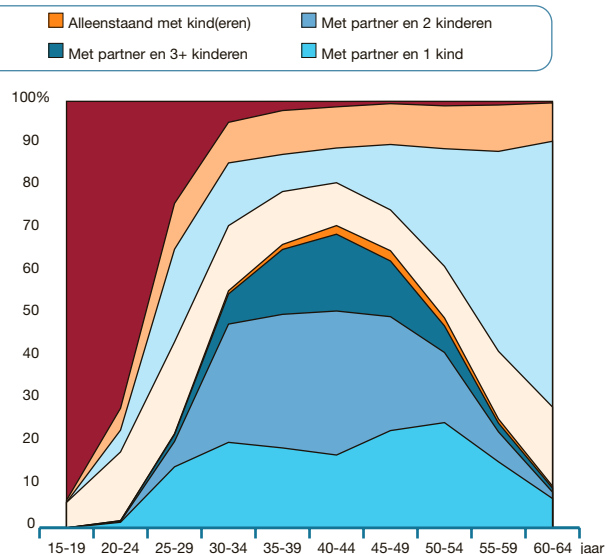
De Vlaamse bevolking (15-64 jaar) naar gezinspositie (2000)

a. Vrouwen

De meeste Vlaamse jongeren onder de 25 jaar wonen nog bij hun ouders, jongens wat vaker dan meisjes. Tussen 25 en 29 jaar begint de meerderheid van de vrouwen aan gezinsvorming: 40% heeft dan al een kind en 25% woont samen een partner maar nog zonder kinderen. Mannen zijn iets ouder wanneer ze vader worden: tussen 25 en 29 jaar heeft nog maar 22% van hen een kind, 22% leeft samen met een partner zonder kinderen.

b. Mannen

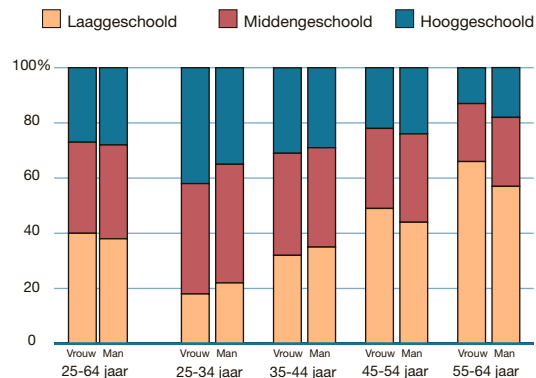
In de leeftijdsgroep 30-50 jaar woont twee derde van de Vlaamse vrouwen en mannen samen met een partner en kinderen. De 'standaard' is het gezin met twee kinderen. In deze leeftijdsgroep vallen daarnaast ook de alleenstaande moeders op (7%) en de alleenstaande mannen zonder (inwonende) kinderen (10%); vaak zijn dit de gezinsposities na een scheiding. Wanneer de Vlamingen 55 jaar worden, zijn de kinderen merendeels het huis uit. De meeste Vlaamse mannen en vrouwen leven dan nog lang en gelukkig... samen.

1.2 Onderwijs en opleiding

1.2.1 Onderwijs

Het onderwijsniveau en de gevolgde studierichting: bepalende factoren voor iemands kansen op de arbeidsmarkt.

Onderwijsniveau van de Vlaamse bevolking tussen 25 en 64 jaar (2001)

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Door te kijken naar het hoogst behaalde diploma van de inwoners tussen 25 en 64 jaar, kunnen we het onderwijsniveau van de volwassen bevolking afleiden. In Vlaanderen zijn er anno 2001 nog net iets meer laaggeschoolde vrouwen dan mannen (40% en 38%), dit zijn personen die geen diploma van het hoger secundair onderwijs hebben behaald. Wat wel opvalt is dat het enkel de oudere vrouwen zijn die een achterstand hebben op de mannen. De vrouwen zijn dus duidelijk aan een inhaalbeweging bezig. Zo zijn er bij de 25- tot 44-jarigen zelfs minder laaggeschoolde vrouwen dan mannen.

Deelname aan onderwijs en opleiding door de jongeren tussen 15 en 24 jaar (2001)

	15-19 jaar (%)	20-24 jaar (%)
Vlaams Gewest		
Vrouwen	94	44
Mannen	89	38
België		
Vrouwen	93	46
Mannen	90	41
Europese Unie		
Vrouwen	87	46
Mannen	84	41

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Zowat alle Vlaamse meisjes tussen 15 en 19 jaar studeren nog (94%). Bij de Vlaamse jongens in deze leeftijdsgroep zijn er iets minder studenten, ongeveer 9 op 10. De jonge twintigers in Vlaanderen zijn al heel wat minder bezig met onderwijs en opleidingen. Toch zijn ook hier de vrouwen nog meer opleidingsgericht dan de mannen (44% en 38%). Vlaamse tieners, zowel meisjes als jongens, studeren beduidend meer dan elders in de Europese Unie, wat o.a. te maken heeft met de Vlaamse leerplicht tot 18 jaar. Vanaf 20 jaar ligt de deelname aan onderwijs en opleiding daarentegen lager in Vlaanderen.

Vlaamse schoolbevolking (schooljaar 2001-2002)

	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Basisonderwijs	673 800	49	51
Secundair onderwijs	430 200	49	51
1 ^{ste} graad	138 100	49	51
2 ^{de} en 3 ^{de} graad			
ASO	107 200	56	44
TSO	87 900	42	58
KSO	4 800	62	38
BSO	69 000	47	53
andere leerlingen	23 100	48	52
HOBU	99 300	54	46
Universitair onderwijs	56 700	55	45
Totaal	1 260 000	50	50

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en VLIR
(Bewerking Steunpunt WAV)

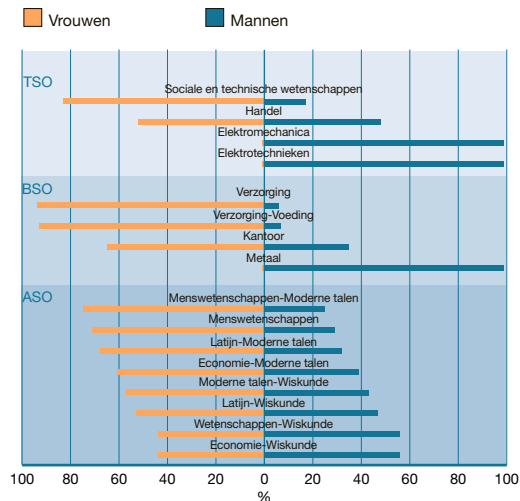
De Vlaamse schoolbevolking telt evenveel jongens als meisjes. In het secundair onderwijs zijn er in de tweede en derde graad al opmerkelijke verschillen tussen jongens en meisjes. In het algemeen secundair onderwijs (ASO) vinden we meer meisjes dan jongens terug. Dit is ook het geval in het kunstsecundair onderwijs (KSO) waar het aandeel van de meisjes oploopt tot 62%. In het technisch en beroepsonderwijs zijn de meisjes dan weer minder aanwezig. Aangezien vooral het ASO voorbereid op een hogere studie en er meer meisjes ASO volgen, is het niet te verwonderen dat we zowel in het hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBU) als in het universitair onderwijs meer meisjes terugvinden.

Verklaring van de afkortingen

Afkorting Opleidingsniveau

LO	lager onderwijs
SO	secundair onderwijs
ASO	algemeen secundair onderwijs
TSO	technisch secundair onderwijs
KSO	secundair kunstsonderwijs
BSO	secundair beroepsonderwijs
HOBU	hoger onderwijs (buiten de universiteit)
UNIV	universitair onderwijs

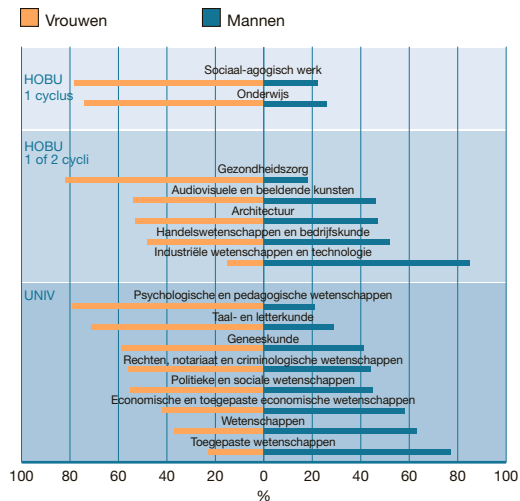
Vijftien meest gevolgde studierichtingen in het secundair onderwijs¹ (schooljaar 2001-2002)

¹Vlaams Gewest. Enkel de studierichtingen van de tweede en derde graad werden opgenomen.
Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en VLIR
(Bewerking Steunpunt WAV)

Binnen de vijftien meest gevolgde studierichtingen op secundair niveau zijn er duidelijke verschillen naar geslacht. In het TSO en BSO vinden we de meisjes stevast terug in studierichtingen die leiden naar traditioneel vrouwelijke beroepen, zoals Sociaal-Technische Wetenschappen, Verzorging, Voeding en Kantoor. Omgekeerd zijn de jongens oververtegenwoordigd in de studierichtingen Elektromechanica, Elektrotechnieken en Metaal. Binnen het ASO vinden we iets meer diversiteit terug. Meisjes zijn voornamelijk geïnteresseerd in talen, jongens in wetenschappen en wiskunde.

Vijftien meest gevolgde studierichtingen in het hoger onderwijs¹ (schooljaar 2001-2002)

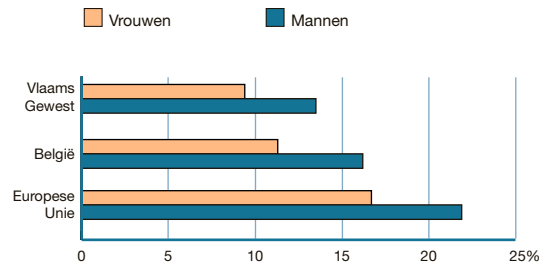

¹Vlaams Gewest.

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en VLIR (Bewerking Steunpunt WAV)

In het hoger onderwijs werken de traditionele denkbeelden nog steeds door. Meisjes studeren vaker Sociaal-Agogisch Werk, Onderwijs, Gezondheidszorg of Psychologische en Pedagogische Wetenschappen. Dit zijn studierichtingen die naar beroepen leiden waar meer vrouwen dan mannen werkzaam zijn. Bovendien is een diploma dat verband houdt met de onderwijs- of zorgsector een goede troef op de arbeidsmarkt. De doorstroming naar een job wanneer men dergelijk diploma in handen heeft, verloopt vrij vlot. De jongens zijn dan weer meer aanwezig in studierichtingen waarin wetenschappen en economie voorop staan. In de studierichtingen Geneeskunde, Rechten en Politieke en Sociale Wetenschappen zijn de verschillen tussen meisjes en jongens kleiner.

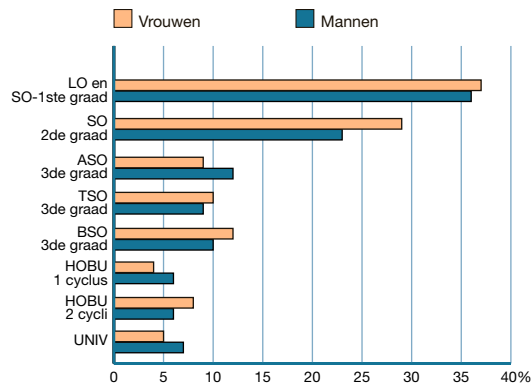
Laaggeschoolde jongeren tussen 18 en 24 jaar die geen opleiding volgen (2001)

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Ondanks de hoge onderwijsdeelname van Vlaamse tieners verlaten bijna 10 op 100 jonge vrouwen het onderwijs zonder de secundaire school volledig af te werken, dit is de zogenaamde 'onkwalificeerde uitstroom'. Bij de Vlaamse mannen is de uitval zelfs nog hoger (13,5%). De figuur geeft duidelijk aan dat Vlaanderen wel vrij goed scoort in vergelijking met het Europese gemiddelde.

Aandeel van de Vlaamse schoolverlaters¹ dat één jaar na het afstuderen nog werkzoekend is (2001)

¹Schoolverlaters ingeschreven bij de VDAB
Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

Van de ingeschreven schoolverlaters bij de VDAB zijn het vooral de laaggeschoolden die het moeilijk hebben om een job te vinden. Van de meisjes en jongens die slechts een diploma lager onderwijs hebben, is 36% à 37% nog steeds werkzoekend na één jaar. Wanneer ze een diploma van de tweede graad van het secundair onderwijs behalen, bedraagt het 'restpercentage' bij de meisjes nog altijd 29%; dit is hoger dan bij de jongens (23%). Ook wanneer de meisjes middengeschoold zijn en een diploma TSO of BSO op zak hebben, blijven zij meer problemen ondervinden dan de jongens om aan een job te geraken. In het hoger onderwijs stellen we een omgekeerd patroon vast. Zeker wanneer de schoolverlaters een hogeschooldiploma (één cyclus) of een universitair diploma kunnen voorleggen, zijn er minder meisjes dan jongens nog werkzoekend één jaar na het afstuderen.

1.2.2 Opleiding

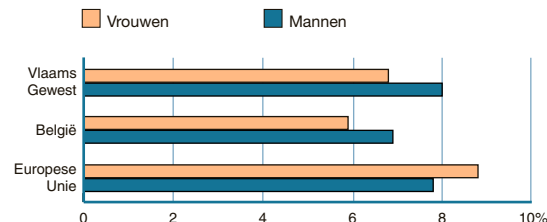
Bijbolen of 'levenslang leren' bij de volwassenen

Deelname aan opleiding¹ van de Vlaamse bevolking tussen 25 en 64 jaar (2001)

	Inwoners		Inwoners in opleiding	
	(n)		(n)	(%)
Vrouwen	1 591 000		108 000	7
Mannen	1 628 000		130 000	8
Totaal	3 219 000		238 000	7

¹tijdens een referentieperiode van 4 weken
Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Deelname aan opleiding¹ van de bevolking tussen 25 en 64 jaar (2001)

¹tijdens een referentieperiode van 4 weken
Bron: NIS EAK, Eurostat LFS
(Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

In Vlaanderen tellen we 238 000 volwassen inwoners die tijdens een periode van 4 weken deelgenomen hebben aan een opleiding. Dit komt overeen met 7% van de 3,2 miljoen inwoners tussen 25 en 64 jaar. Het aandeel vrouwen in opleiding ligt iets lager dan bij de mannen (7% en 8%). Bovendien hebben de Vlaamse vrouwen een achterstand ten opzichte van de gemiddelde vrouw in Europa. De mannen in Vlaanderen situeren zich daarentegen op ongeveer hetzelfde niveau als de mannen elders in Europa.

Deelname aan opleiding¹ van de Vlaamse bevolking tussen 25 en 64 jaar (2001)

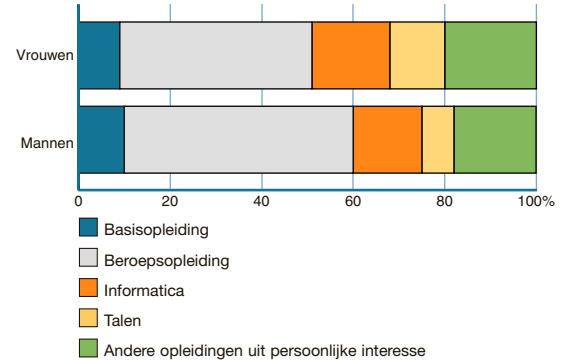
	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Leeftijd		
25-29 jaar	12	14
30-39 jaar	8	10
40-49 jaar	7	8
50-64 jaar	3	4
Onderwijsniveau		
Laaggeschoold	2	3
Middengespoold	6	8
Hooggeschoold	14	15
Arbeidsmarktpositie		
Beroepsactief	9	9
Niet-beroepsactief	4	3
Totaal	7	8

¹tijdens een referentieperiode van 4 weken

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, jaarboek 2002)

Het beperkte verschil in opleidingsdeelname bij mannen en vrouwen doet zich voor ongeacht de leeftijd of het onderwijsniveau. Bij beide seksen blijkt zeer duidelijk dat het voornamelijk de 25- tot 29-jarigen en de hooggeschoolden zijn die frequent deelnemen aan opleidingen. Aan het andere uiteinde, met name bij de 50-plussers en bij de laaggeschoolden, wordt er nauwelijks deelgenomen aan opleidingen. Een gelijkaardige conclusie kunnen we trekken indien we kijken naar de arbeidsmarktpositie van de inwoners. Beroepsactief is iedereen die deelneemt aan de arbeidsmarkt, hetzij als werkende hetzij als werkzoekende. Wie daarentegen geen job heeft en ook geen werk zoekt, beschouwen we als niet-beroepsactief. De opleidingsdeelname blijkt meer dan twee maal hoger te zijn bij de beroepsactieven dan bij de niet-beroepsactieven. Opvallend detail is wel dat de vrouwen het in geen van beide groepen slechter doen dan de mannen. Dat vrouwen in 'totaal' toch minder opleidingen volgen dan mannen vloeit voort uit het feit dat er veel meer niet-beroepsactieve (huis)vrouwen zijn dan mannen, en het is net deze groep die zeer weinig deelneemt aan opleidingen.

Doel van de opleiding¹ gevolgd door Vlaamse inwoners tussen 25 en 64 jaar (2001)

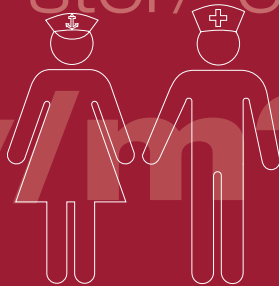

¹tijdens een referentieperiode van 4 weken

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Van alle volwassen vrouwen die deelgenomen hebben aan een opleiding, volgde de grootste groep een beroepsopleiding (42%). Goed een vijfde onder hen volgde een niet nader gedefinieerde opleiding uit persoonlijke interesse. Daarnaast blijkt ook de informatica-opleiding vrij populair te zijn, met een bereik van 17% bij de vrouwen. Tot slot volgt nog ongeveer 1 op 10 vrouwen een taalopleiding of een basisopleiding. De verdeling bij de mannen is vrij gelijklopend, met dit opvallend verschil dat er nog meer mannen zijn die een beroepsopleiding volgen (50%).

-es/-er
-ster/-er

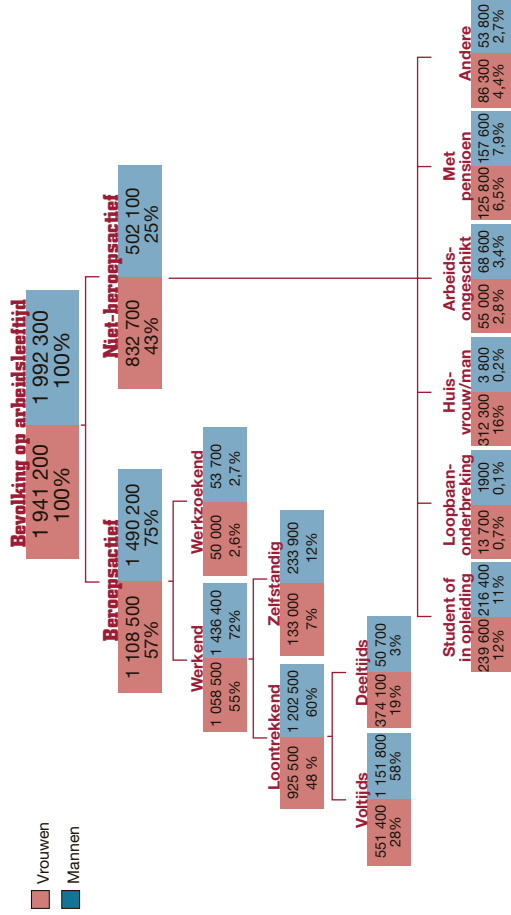
tennisster/voetbal-ster
filmer/filmster/film-ster
verpleegster/matros

deel 2

**vrouwen
en de
arbeidsmarkt**

Beroepsactieve en niet-beroepsactieve Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar)

Aantal en aandeel (%) van de bevolking in verschillende groepen (2001)

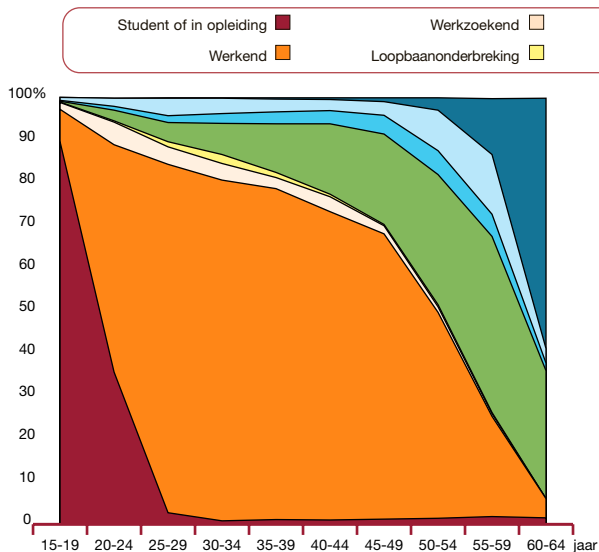
2.1 Algemeen

Vrouwen en mannen die zich aanbieden op de arbeidsmarkt zijn 'beroepsactief', de anderen 'niet-beroepsactief'. Een blik op beide groepen in detail.

Anno 2001 is twee derde (66%) van de Vlaamse bevolking tussen 15 en 64 jaar beroepsactief. Dit wil zeggen dat ze zich op de arbeidsmarkt aanbieden als werkenden of werkzoekenden. Van de Vlaamse vrouwen biedt 57% zich aan op de arbeidsmarkt. Dit is nog altijd heel wat minder dan bij de mannen (75%). Als vrouwen aan het werk zijn, is dit bovendien vaak in een deeltijdse baan, iets dat heel weinig voorkomt bij mannen. Van de Vlaamse mannen biedt slechts 25% zich niet aan op de arbeidsmarkt; de redenen hiervoor zijn haast uitsluitend omdat ze nog studeren (de jongeren) of al met pensioen zijn (de 50-plussers). Bij de vrouwen komt er naast de studies en het pensioen nog een derde belangrijke reden bij om zich niet op de arbeidsmarkt aan te bieden, namelijk de zorg voor het huishouden. Van de vrouwen tussen 15 en 64 jaar noemt 16% zich in de eerste plaats huisvrouw.

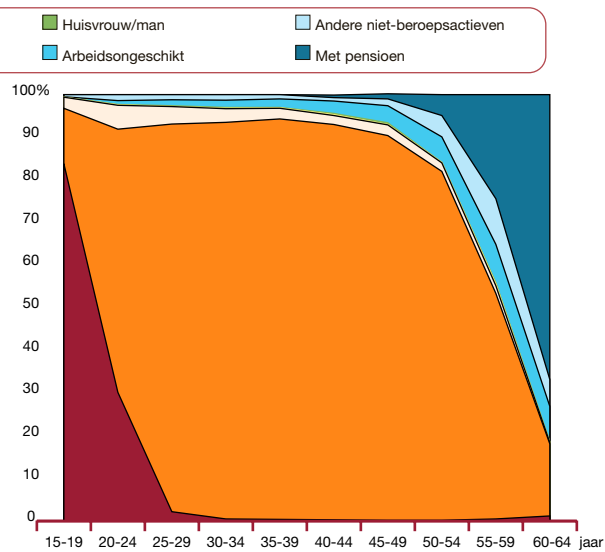
Vlaamse bevolking naar leeftijd en activiteit (2001)

a. Vrouwen

Een opvallend kenmerk van de arbeidsdeelname van de Vlaamse bevolking is de 'samengedrukte loopbaan': Vlamingen zijn massaal beroepsactief tijdens een vrij korte periode in het leven (25-50 jaar), terwijl de jongeren (<25 jaar) of 50-plussers erg weinig op de arbeidsmarkt aanwezig zijn. Als jongeren (nog) niet beroepsactief zijn, is dit omdat ze nog studeren. Meisjes onder de 25 jaar zijn iets vaker student dan jongens (62% tegenover 57%), dat is dan ook de reden waarom ze iets minder vaak aan het werk zijn (31% tegenover 38%). Het aandeel werkzoekenden in de bevolking is het hoogst rond de leeftijd van 20-25 jaar: zowel bij vrouwen als bij mannen is dan 5 à 6% op zoek naar een baan.

b. Mannen

Vanaf de leeftijd van 25 jaar nemen de verschillen tussen mannen en vrouwen toe. Terwijl bij de mannen tussen 25 en 50 jaar meer dan 90% aan het werk blijft, neemt het aandeel werkenden bij de vrouwen af met de leeftijd (van 82% naar 67%). De voornaamste verklaring voor het sekseverschil ligt in het feit dat een deel vrouwen thuisblijft om voor het huishouden te zorgen. Bij de 50-plussers slinkt het aandeel werkende vrouwen sterk: één op drie oudere vrouwen is huisvrouw, een kleiner deel is met pensioen. Bij de oudere mannen neemt het aandeel gepensioneerd na 55 jaar gevoelig toe.

Bron: NIS EAK
(Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

2.2 Niet-beroepsactieve bevolking

Veel meer vrouwen dan mannen bieden zich niet aan op de arbeidsmarkt. Wie zijn ze en waarom doen ze het (niet)?

Niet-beroepsactieve Vlaamse bevolking naar leeftijd (2001)

Leeftijd	15-24 jaar		25-49 jaar		50-64 jaar	
	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)
Niet-beroepsactief	65,4	58,1	21,2	5,0	72,4	45,2
Student of in opleiding	62,0	56,5	1,3	0,7	1,6	0,6
Loopbaanonderbreking	0,2	0,0	1,1	0,1	0,3	0,1
Huisvrouw/man	1,4	0,0	12,4	0,2	33,7	0,2
Arbeidsongeschikt	0,6	0,5	2,9	2,4	4,3	7,7
Met pensioen	0,0	0,0	0,4	0,4	23,5	29,5
Andere niet-beroepsactieven	1,3	1,0	3,3	1,2	9,0	7,2
<i>Totaal aantal niet-beroepsactieven</i>	<i>229 400</i>	<i>211 800</i>	<i>227 700</i>	<i>54 900</i>	<i>375 700</i>	<i>235 400</i>
Beroepsactief	34,6	41,9	78,8	95,0	27,6	54,8

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Ongeveer 832 700 Vlaamse vrouwen op arbeidsleeftijd zijn niet-beroepsactief; dit is 43% van de vrouwelijke bevolking tussen 15 en 64 jaar. Van de mannen biedt slechts 25% zich niet aan op de arbeidsmarkt. De reden waarom vrouwen en mannen zich niet aanbieden op de arbeidsmarkt varieert. Bij de jongeren vormen de studies zowat de enige reden. Iets meer meisjes studeren nog dan jongens. Dit verklaart waarom zij minder beroepsactief zijn. Bij de 25- tot 49-jarigen omschrijft meer dan helft van de niet-beroepsactieve vrouwen zichzelf in de eerste plaats als 'huisvrouw'. Bij de mannen in die leeftijdsklasse vinden we nauwelijks niet-beroepsactieven terug.

Van de vrouwelijke 50-plussers biedt bijna drie kwart zich niet (meer) aan op de arbeidsmarkt. Zij behoren tot de generatie waar de man vaak de enige kostwinner was. De zorg voor het huishouden vormt veruit de voornaamste verklaring voor het feit dat vrouwen van deze leeftijd geen betaalde job hebben of zoeken. Bij de mannelijke ouderen is iets minder dan de helft niet meer actief, meestal omdat ze van een vervroegd pensioen genieten.

Niet-beroepsactieve Vlaamse bevolking naar onderwijsniveau (25-64 jaar) (2001)

Onderwijsniveau	Laag		Midden		Hoog	
	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)
Niet-beroepsactief	60,2	30,4	29,2	11,6	16,2	8,1
Student of in opleiding	0,9	0,2	1,5	0,6	2,0	1,3
Loopbaanonderbreking	0,5	0,1	1,0	0,2	1,0	0,1
Huisvrouw/man	31,8	0,3	15,0	0,1	6,5	0,2
Arbeidsongeschikt	5,8	8,3	2,6	2,1	0,7	0,7
Met pensioen	13,3	16,3	4,7	6,6	3,9	4,4
Andere niet-beroepsactieven	7,8	5,2	4,4	2,1	2,1	1,4
<i>Totaal aantal niet-beroepsactieven</i>	<i>380 934</i>	<i>189 483</i>	<i>151 329</i>	<i>64 668</i>	<i>71 087</i>	<i>36 187</i>
Beroepsactief	39,8	69,6	70,8	88,4	83,8	91,9

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Het onderwijsniveau speelt een belangrijke rol in de arbeidsdeelname van de bevolking. Laaggeschoolden hebben minder vaak een job dan de gemiddelde Vlaming en ze zijn vaker werkloos, vaker arbeidsongeschikt en genieten vaker van een vervroegd pensioen.

Bij hooggeschoolden is de arbeidsmarktpositie in alle opzichten gunstiger dan gemiddeld. Bij vrouwen zijn de verschillen naar onderwijsniveau nog veel groter dan bij de mannen. Zo heeft slechts iets meer dan een derde (37%) van de laaggeschoolde vrouwen een betaalde baan, terwijl een derde (32%) in hoofdzaak zorgt voor het huishouden. Ter vergelijking, van de hooggeschoolde vrouwen is meer dan 80% aan het werk en is slechts 7% huisvrouw.

Gezinnen zonder werk (2000)

Aandeel Vlaamse inwoners (15-64 jaar) die leven in een huishouden waar niemand werkt

	Vrouw (%)	Man (%)	Totaal (%)
Totaal	17	13	15
Leeftijd			
15-24 jaar	9	6	8
25-39 jaar	6	4	5
40-49 jaar	7	6	7
50-64 jaar	45	34	39
Onderwijsniveau			
Laaggeschoold	29	21	25
Middengespoold	11	7	9
Hooggeschoold	6	6	6

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Van alle Vlamingen tussen 15 en 64 jaar woont 15% in een huishouden waar geen enkel gezinslid betaalde arbeid verricht. Vrouwen hebben meer kans (17%) om in zo'n gezinssituatie te leven dan mannen (13%). Vooral bij de oudere bevolking, waar velen al met pensioen zijn, komen huishoudens waar niemand werkt vaak voor. Bij de 50-plussers is het verschil tussen vrouwen en mannen het grootst. Maar ook in de jongere leeftijdsklassen leven vrouwen vaker in een gezin dat aangewezen is op een vervangingsinkomen dan mannen. Van de laaggeschoolde Vlamingen leeft 25% in een gezin zonder inkomen uit betaalde arbeid. Dit is veel meer dan bij de midden- en hooggeschoolden. Vrouwen die laaggeschoold zijn hebben opnieuw veel meer kans om in een huishouden te leven waar niemand werkt dan laaggeschoolde mannen. Enkel wanneer ze hooggeschoold zijn, weten vrouwen het verschil met mannen te overbruggen.

2.3 Beroepsactieve bevolking

2.3.1 Algemeen

In het verleden boden weinig vrouwen zich aan op de arbeidsmarkt. Hoe ziet de toekomst er uit?

Belangrijkste arbeidsmarktindicatoren van de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar)(2001)

	Vlaams Gewest (%)	België (%)	Europese Unie (%)
Activiteitsgraad			
Vrouwen	57,1	55,1	60,1
Mannen	74,8	73,2	78,0
Werkzaamheidsgraad			
Vrouwen	54,5	51,0	54,7
Mannen	72,1	68,8	72,8
Werkloosheidsgraad			
Vrouwen	4,5	7,5	8,9
Mannen	3,6	6,0	6,7

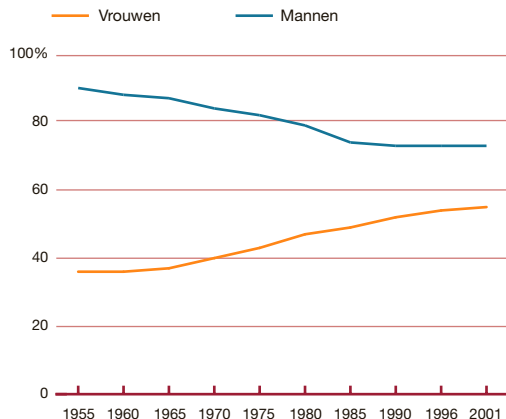
Bron: Eurostat LFS, NIS EAK
(Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Net als elders in Europa ligt de **activiteitsgraad** van vrouwen in het Vlaams Gewest heel wat lager dan die van mannen. De activiteitsgraad omvat iedereen binnen de bevolking die 'beroepsactief' is, dit wil zeggen degenen die zich als werkende of werkzoekende aanbieden op de arbeidsmarkt. De activiteitsgraad van Vlaamse vrouwen ligt bovendien lager dan het Europese vrouwelijke gemiddelde (57% tegenover 60%).

De vrouwelijke **werkzaamheidsgraad**, dit is het aandeel van vrouwen dat betaald werk heeft, bereikt in Vlaanderen net het gemiddelde Europese niveau (54,5%).

Een positieve vaststelling is dat de vrouwelijke **werkloosheidsgraad**, dit is het aandeel werkzoekenden bij de beroepsactieven, in het Vlaams Gewest veel lager ligt dan gemiddeld in Europa (4,5% tegenover 8,9%). Dit neemt niet weg dat Vlaamse vrouwen nog altijd vaker werkloos zijn dan Vlaamse mannen (3,6%).

Evolutie van de activiteitsgraad van de Belgische bevolking (15-64 jaar)

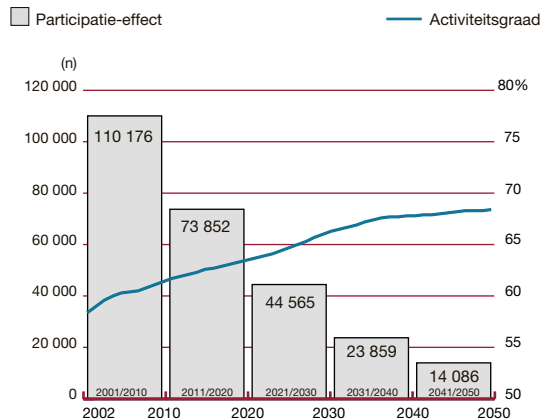

Bron: NIS EAK, NIS Bevolkingsstatistieken, MTA en Federaal Planbureau (Bewerking Steunpunt WAV)

Door de intrede van vrouwen op de arbeidsmarkt in de loop van de tweede helft van de 20ste eeuw is de activiteitsgraad van vrouwen de voorbije decennia voortdurend toegenomen. In het Vlaams Gewest en in gans België kwam de vervrouwelijking van de arbeidsmarkt pas op kruissnelheid in de jaren '70, wat later is dan in de meeste andere Midden-Europese landen.

Tegelijk ging de mannelijke arbeidsdeelname in dalende lijn. In de jaren '90 is de mannelijke activiteitsgraad gestabiliseerd, terwijl die bij de vrouwen licht bleef toenemen.

Prognose van de Vlaamse vrouwelijke activiteitsgraad (2002-2050)

Bron: Steunpunt WAV (op basis van NIS EAK en Federaal Planbureau)

Hoe hoog de vrouwelijke activiteitsgraad in de toekomst zal zijn, wordt in de figuur voorgesteld door de blauwe lijn.

We zien dat de vrouwelijke activiteitsgraad in het Vlaams Gewest gestaag zal stijgen tot ongeveer 2040, vanaf dan vertraagt het groeiritme. De reden daarvoor vinden we in de grijze balken. Die geven aan met hoeveel personen de vrouwelijke beroepsbevolking elke tien jaar aangroeit als gevolg van een toegenomen arbeidsmarktparticipatie. Hieruit blijkt dat deze aangroei geleidelijk aan minder groot zal zijn.

Aantal begunstigen van programma's van actief arbeidsmarktbeleid in het Vlaams Gewest (2001)

	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
1. Individuele trajectopvolging van werkzoekenden	67 767	52	48
waaronder			
Inschakelingsplan	7 362	43	58
Sollicitatietraining	1 123	57	43
2. Opleiding en vorming	26 626	48	52
VDAB-opleidingen	17 908	57	43
Leerovereenkomsten (VIZO)	6 217	30	70
Alternierend Leren en brugprojecten	2 501	30	70
3. Jobrotatie en arbeidsherverdeling²	45 302	82	18
Aanmoedigingspremies loopbaanonderbreking	42 967	82	18
Aanmoedigingspremies deeltijdarbeid	2 335	78	22
4. Tewerkstelling en opleiding van personen met een handicap¹	16 888	50	50
5. Directe jobcreatie	45 129	57	43
Derde arbeidscircuit (DAC)	2 889	62	38
Gesubsidieerde contractuelen (GESCO's)	37 271	58	42
Sociale Werkplaatsen, Invoegbedrijven	2 085	40	60
Werkervaringsprogramma (WEP+)	2 884	56	44
Totaal	201 712	59	41

¹schatting, ²cijfers 2000

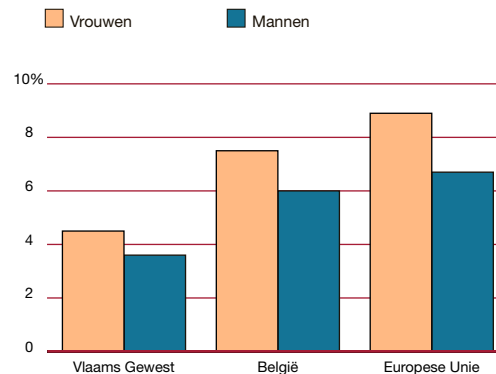
Bron: VDAB, Adm. Werkgelegenheid, op basis van verschillende bronnen

Werklozen en inactieven meer en sneller in het arbeidsproces te betrekken, is de doelstelling van het actief arbeidsmarktbeleid van de Vlaamse en federale overheden. Dit gebeurt via de creatie van nieuwe jobs voor de werkzoekenden of via het verhogen van hun inzetbaarheid (opleiding, begeleiding,...). Globaal genomen zijn vrouwen vaker dan mannen de begunstigen van dit activeringsbeleid (59% tov 41%). Dit komt omdat zij veel vaker dan mannen gebruikmaken van het stelsel van loopbaanonderbreking (nu tijds-krediet) en omdat ze sterker vertegenwoordigd zijn in jobs die gesubsidieerd worden via tewerkstellingsprogramma's (DAC en Gesco). Vrouwen zijn vaker werkzoekend dan mannen en bijgevolg ook iets sterker vertegenwoordigd in de trajectwerking van de VDAB (actieve begeleiding van werkzoekenden vooraleer ze instromen in de langdurige werkloosheid) en in de beroepsgerichte VDAB-opleidingen. Ze zijn ondervetegenwoordigd in formules waarin leren en werken gecombineerd worden (leerovereenkomst, alternerend leren).

2.3.2 Werkloosheid

**Meer vrouwen dan mannen zijn werkloos.
Enkele kenmerken van de werkloosheid.**

Werkloosheidsgraad van de bevolking (15-64 jaar) (2001)

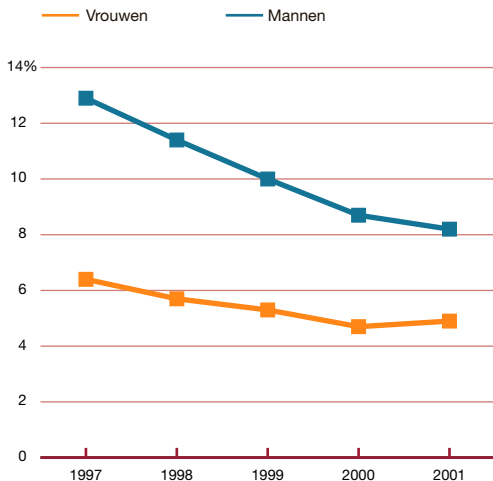
Bron: Eurostat LFS, NIS EAK
(Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Wanneer vrouwen zich aanbieden op de arbeidsmarkt, hebben ze meer kans om werkloos te worden dan mannen. De werkloosheidsgraad, dit is het aandeel werkzoekenden binnen de beroepsactieve bevolking, ligt bij de vrouwen hoger dan bij de mannen. Dit is zo in Vlaanderen, in België en in alle andere Europese lidstaten. Wel valt op dat de werkloosheidsgraad in Vlaanderen een stuk lager ligt dan gemiddeld in België en in Europa. De vrouwelijke werkloosheid in Vlaanderen bedraagt zelfs slechts de helft van het Europese gemiddelde (4,5% tegenover 8,9%).

Voor de algemene indicatoren en de Europese vergelijkingen baseren we ons op de Europese Labour Force Survey (in België: 'Enquête naar de Arbeidskrachten'). We hanteren hierbij de ILO-definitie van werkloosheid. Volgens deze definitie bedraagt de werkloosheidsgraad in het Vlaams Gewest 4,5% bij vrouwen en 3,6% bij mannen.

Voor de meer gedetailleerde bespreking van de werkloosheid in Vlaanderen maken we gebruik van administratieve bronnen. Als werklozen beschouwen we de niet-werkende werkzoekenden (nwwz) zoals bepaald door de VDAB. Volgens deze afbakening bedraagt de werkloosheidsgraad in het Vlaams Gewest 8,2% bij de vrouwen en 4,9% bij de mannen.

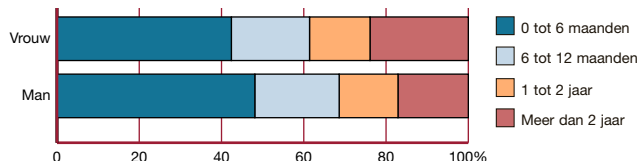
Evolutie van de Vlaamse werkloosheidsgraad (15-64 jaar) (1997-2001)

Bron: RSZ-LATG, RSZPPO, RSVZ, RIZIV, VDAB, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

De werkloosheidsgraad bij vrouwen daalt de laatste jaren sterk, terwijl de werkloosheid bij mannen slechts licht daalt. De arbeidsmarktpositie van vrouwen is de voorbije periode erg verbeterd doordat meer vrouwen met succes de arbeidsmarkt betreden. Tussen 2000 en 2001 (het jaar dat de economie begon te verslechteren) daalt de werkloosheidsgraad bij de vrouwen nog licht, terwijl de mannen een stijging laten optekenen. Mannen werken vaker in (industriële) sectoren waar meer jobs sneuvelen in economisch ongunstige tijden, terwijl vrouwen vaker zijn tewerkgesteld in stabielere sectoren zoals de quartaire sector (zorg, onderwijs,...).

Duur van de werkloosheid in het Vlaams Gewest (2002)

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

Ondanks de gunstige evolutie van de voorbije jaren zijn vrouwen vandaag nog vaker werkloos dan mannen. Bovendien blijven ze gemiddeld ook langer werkloos. Zo is 24% van de vrouwelijke werklozen (nwwz) reeds meer dan 2 jaar werkzoekend, tegenover 17% van de mannelijke nwwz. Dat wijst erop dat de werkloosheid bij vrouwen structureler en hardnekkiger is. Anderzijds zijn vrouwen minder gevoelig voor de economische conjunctuur dan de mannen (onder andere omdat ze in stabielere sectoren werken): we vinden vrouwen bijgevolg minder vaak dan mannen terug in de zeer kortdurende werkloosheid (0 tot 6 maanden).

Aantal schorsingen wegens langdurige werkloosheid in het Vlaamse Gewest (1996-2002)

n	Vrouwen	Mannen	Totaal
1996	13 270	2 310	15 580
1997	7 580	1 560	9 140
1998	5 350	1 310	6 660
1999	4 040	1 060	5 100
2000	3 410	940	4 350
2001	2 830	840	3 670
2002	2 440	810	3 250

Bron: RVA (Bewerking Steunpunt WAV)

Een werkzoekende kan worden 'geschorst omwille van langdurige werkloosheid' en het recht op een werkloosheidsuitkering verliezen, wanneer haar of zijn werkloosheidsduur groter is dan 1,5 maal de gemiddelde werkloosheidsduur in zijn of haar streek. Gezins- hoofden, alleenstaanden en 50-plussers kunnen niet worden geschorst. De cijfers tonen dat vrouwen veel vaker dan mannen geschorst worden. Dit komt omdat vrouwen vaker langdurig werkloos zijn en omdat ze minder vaak dan mannen 'gezinshoofd' zijn. Het aantal schorsingen daalt sinds 1996 heel sterk.

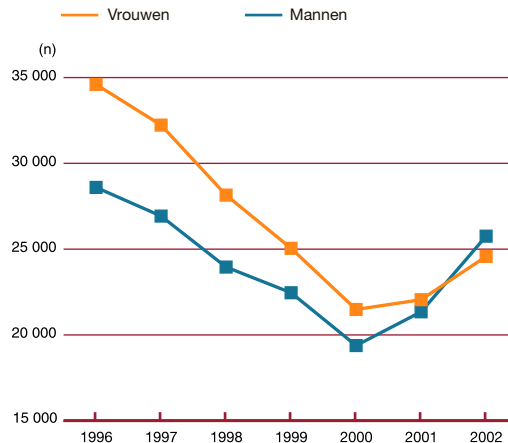
Werkloosheidsgraad in het Vlaams Gewest naar leeftijd (2001)

Leeftijd	Vrouwen (%)	Mannen (%)
15-24 jaar	15,3	12,9
25-49 jaar	7,8	4,4
50-64 jaar	3,8	2,4
Totaal	8,2	4,9

Bron: RSZ-LATG, RSZPPO, RSVZ, RIZIV, VDAB, NIS EAK
(Bewerking Steunpunt WAV)

De werkloosheidsgraad loopt vooral bij de jongeren hoog op. Meisjes tussen 15 en 24 jaar die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, zijn nog vaker werkzoekend dan jongens. Ook in de volgende leeftijdsklassen blijven vrouwen kampen met een hogere werkloosheidsgraad dan mannen. Dit wijst opnieuw op het hardnekkige en structurele karakter van de werkloosheid bij vrouwen.

Evolutie van het aantal werkzoekenden jonger dan 25 jaar in het Vlaams Gewest (1996-2002)

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

Midden jaren '90 waren er in het Vlaams Gewest meer werkzoekende jonge vrouwen dan jonge mannen. In de daaropvolgende jaren is de jongerenwerkloosheid bij de vrouwen sterker gedaald dan bij de mannen en na 2000 was de toename van de werkloosheid minder sterk bij de jonge vrouwen dan bij de jonge mannen. Dit komt omdat vrouwen vaak in stabielere sectoren werken of werk zoeken dan mannen. In 2002 zijn er zelfs minder vrouwelijke jonge werklozen dan mannelijke. De jongerenwerkloosheid stijgt sinds 2000 als gevolg van de economische omslag. Enerzijds vinden pas afgestudeerde jongeren moeilijk een (eerste) baan, onder andere omdat ze concurrentie ondervinden van werkzoekenden met meer ervaring. Anderzijds werken jongeren vaker in een tijdelijk contract dat in economisch moeilijke tijden vaak niet verlengd wordt. Vooral de werkloosheid onder mannelijke jongeren stijgt sterk.

Werkloosheidsgraad in het Vlaams Gewest naar onderwijsniveau (15-64 jaar)(2001)

Onderwijsniveau	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Laaggeschoold	17,3	9,8
Middengespoold	7,0	3,1
Hooggeschoold	2,8	1,9

Bron: VDAB, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

De werkloosheidsgraad verschilt sterk naar onderwijsniveau: hoe lager geschoold, hoe hoger het risico op werkloosheid. De combinatie van vrouw én laaggeschoold betekent een dubbel risico: bij laaggeschoolde vrouwen ligt de werkloosheid nog een stuk hoger dan bij laaggeschoolde mannen. De werkloosheidsgraad van middengespoolden vrouwen is al veel minder hoog, maar nog steeds tweemaal zo hoog als die van mannen. Onder hooggeschoolden komt werkloosheid veel minder vaak voor. Het verschil tussen vrouwen en mannen is hier veel kleiner.

Werkloosheidsgraad van personen met een handicap in het Vlaams Gewest (2001)

	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Met handicap	25	12
Zonder handicap	9	3

Bron: WIV Gezondheidsenquête (Bewerking Steunpunt WAV)

Personen met een handicap die zich aanbieden op de arbeidsmarkt vinden veel moeilijker een job dan personen zonder handicap. Zoals voor andere 'kansengroepen' geldt ook hier dat de combinatie van gehandicapt én vrouw zijn een dubbel risico betekent. Eén op vier vrouwen met een handicap die zich aanbieden op de arbeidsmarkt is werkzoekend (25%). Bij de mannen met een handicap bedraagt de werkloosheidsgraad 'slechts' de helft (12%).

Let wel: deze werkloosheidsgraden zijn berekend met ander bronnenmateriaal. Ze wijken daardoor licht af van de voorgaande tabellen.

Participatie van vrouwen aan de VDAB-trajectwerking (2002)

	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Totaal bereik trajectwerking	170 976	51	49
Module 3: sollicitatietraining en -begeleiding	9 307	60	40
Module 4: opleiding in een centrum	28 109	54	46
Module 5: persoonsgerichte vorming	11 299	53	47
Module 6: opleiding en begeleiding op de werkvloer	23 952	50	50

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

De VDAB-trajectwerking biedt elke werkzoekende een individueel traject op maat: via verschillende modules wordt de werkzoekende een begeleidings- en opleidingsprogramma aangeboden. De uiteindelijke doelstelling is de inschakeling op de arbeidsmarkt.

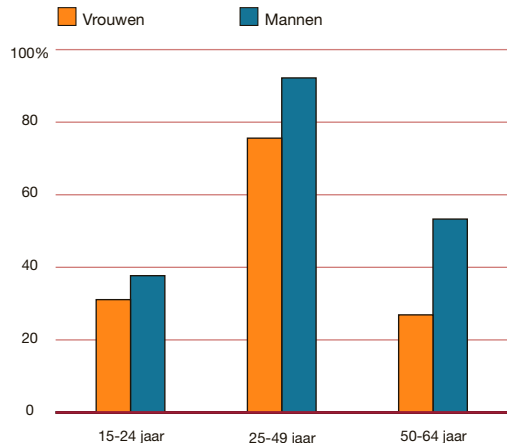
In de loop van 2002 bereikte de trajectwerking van de VDAB bijna 171 000 werkzoekenden; 51% daarvan was een vrouw. Dat betekent dat werkzoekende vrouwen iets minder makkelijk bereikt worden via trajectwerking dan mannen, aangezien ze 54% van de werkzoekenden (nwwz) uitmaken. In de opleidingen op de werkvloer vinden we maar net evenveel vrouwelijke als mannelijke nwwz terug. In de sollicitatietraining en -begeleiding zijn vrouwen dan weer duidelijk sterker vertegenwoordigd dan mannen.

2.3.3 De werkenden

2.3.3.1 Algemene kenmerken

Minder vrouwen dan mannen hebben een betaalde baan. Enkele kenmerken van de werkenden.

Werkzaamheidsgraad naar leeftijd in het Vlaams Gewest (2001)

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

De werkzaamheidsgraad geeft aan welk percentage van de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) een betaalde baan heeft. Het Vlaams Gewest telt 1 058 000 werkende vrouwen tussen 15 en 64 jaar en 1 436 000 werkende mannen. Dit komt neer op een werkzaamheidsgraad van 54% bij de vrouwen en 72% bij de mannen. Bij de ouderen (50-64 jaar) is het sekseverschil het grootst: op 100 vrouwen verrichten er maar 27 betaalde arbeid terwijl dit bij de mannen dubbel zoveel is (53 op 100). Bij de jongeren zijn de verschillen tussen vrouwen en mannen het kleinst. In de middelste leeftijdsgroep (25-49 jaar) hebben drie op vier Vlaamse vrouwen een baan (76%) terwijl van de mannen in die leeftijdsgroep meer dan 92% aan het werk is.

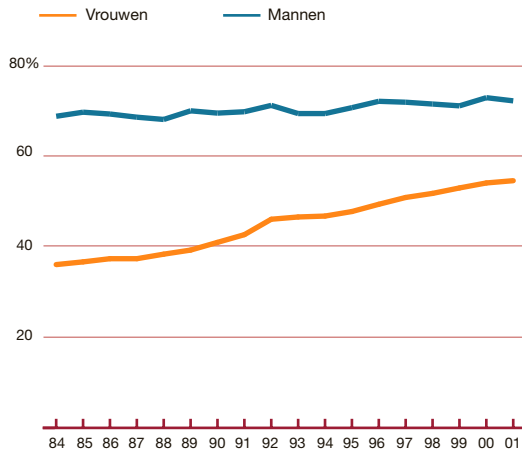
Werkzaamheidsgraad naar leeftijd (2001)

Leeftijd	15-24		25-49		50-64		15-64	
	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)
Vlaams Gewest	31,1	37,7	76,6	92,2	26,9	53,3	54,5	72,1
België	26,0	33,2	69,9	88,0	28,4	52,7	51,0	68,8
Europese Unie	36,8	43,8	68,2	88,0	40,0	61,5	54,7	72,8

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

De totale werkzaamheidsgraad van Vlaamse vrouwen en mannen tussen 15 en 64 jaar bereikt net niet het Europese gemiddelde. Dit heeft in de eerste plaats te maken met het zeer lage aandeel werkenden bij de Vlaamse ouderen: veel vrouwelijke 50-plussers in Vlaanderen zijn hun leven lang huisvrouw geweest en van de mannen heeft een groot deel de arbeidsmarkt reeds verlaten. Ook de jongeren in Vlaanderen zijn minder vaak aan het werk dan gemiddeld in Europa. De belangrijkste verklaring hiervoor ligt in het relatief hoge aandeel studenten onder de Vlaamse jongeren, die bovendien hun studies zelden combineren met een baan. Tegenover het lage aandeel werkenden aan het begin en het eind van de leeftijds-kolonie, staat de bijzonder hoge Vlaamse werkzaamheidsgraad in de middelste leeftijdsgroep. Vooral de Vlaamse vrouwen tussen 25 en 49 jaar zijn beduidend vaker aan het werk dan hun Europese leeftijdsgenoten (76% tegenover 68%).

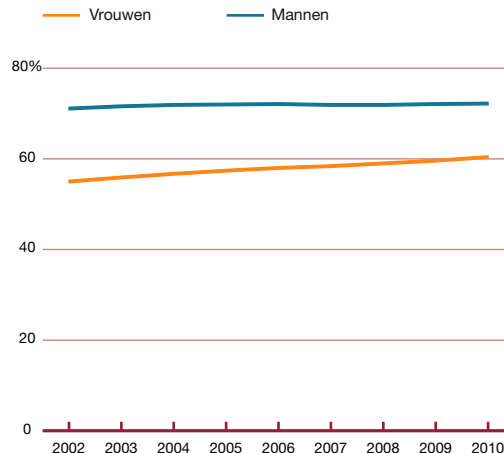
Evolutie van de Vlaamse werkzaamheidsgraad (15-64 jaar) (1984-2001)

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

De groei van de vrouwelijke werkzaamheidsgraad in het Vlaams Gewest, die werd ingezet in de jaren '60, bleef ook de voorbije jaren onverminderd verdergaan. Elke nieuwe generatie vrouwen die de arbeidsleeftijd bereikt, neemt actiever deel aan de arbeidsmarkt dan de vorige generatie. Wanneer er kinderen komen, geven steeds minder vrouwen hun baan definitief op. Tussen 1984 en 2001 is het aandeel Vlaamse vrouwen dat betaalde arbeid verricht toegenomen van 36% naar 55%. De mannelijke werkzaamheidsgraad groeide in die periode nauwelijks. Zelfs wanneer het economisch wat minder goed gaat zoals tussen 2000 en 2001, blijft het aandeel werkenden onder de vrouwen stijgen (van 54,0% naar 54,5%); de mannen daarentegen tekenden in diezelfde periode een dalende werkzaamheidsgraad op (van 72,8% naar 72,1%).

Prognose van de Vlaamse werkzaamheidsgraad (15-64 jaar) (2002-2010)

Bron: Federaal Planbureau en NIS (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

De laatste decennia is de groei van de werkzaamheidsgraad van de bevolking voornamelijk te danken aan de toename van het aantal werkende vrouwen. Een prognose van de werkzaamheidsgraad toont dat ook in de toekomst het aandeel werkenden bij de vrouwen zal blijven toenemen. De Europese doelstelling om in 2010 een werkzaamheidsgraad van 60% bij de vrouwen te behalen, lijkt dus haalbaar voor Vlaanderen. Het aandeel werkende mannen blijft de komende jaren ongeveer op hetzelfde niveau.

Werkzaamheidsgraad naar onderwijsniveau (2001)

Onderwijsniveau	Laag		Midden		Hoog	
	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)
Vlaams Gewest	37,3	66,6	68,0	86,0	82,3	90,4
België	34,8	63,5	63,9	83,3	80,1	89,1
Europese Unie	40,7	71,0	66,9	81,8	80,1	88,3

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK
(Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Hoe lager geschoold, hoe lager de werkzaamheidsgraad. Overal in Europa is de kloof tussen laag- en hooggeschoolden veel groter bij vrouwen dan bij mannen. In Vlaanderen heeft slechts 37% van de laaggeschoolde vrouwen een betaalde baan, terwijl van de hooggeschoolde vrouwen maar liefst 82% aan het werk is. Ook bij de Vlaamse mannen is het verschil tussen laag- en hooggeschoolden aanzienlijk, maar toch een stuk kleiner dan bij de vrouwen (67% tegenover 90%). De zwakke positie van laaggeschoolden stelt zich in Vlaanderen bijzonder scherp: de werkzaamheidsgraad van laaggeschoolde vrouwen en mannen ligt in Vlaanderen nóg lager dan het reeds lage Europese gemiddelde; de Vlaamse midden- en hooggeschoolden daarentegen zijn vaker aan het werk dan gemiddeld in de Europese Unie.

Werkzaamheidsgraad in het Vlaams Gewest naar nationaliteit (15-64 jaar) (2001)

	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Belg	55,4	72,4
Andere EU	50,2	75,8
Niet EU	17,3	51,9

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

55% van alle vrouwen tussen 15 en 64 jaar die wonen in het Vlaams Gewest en de Belgische nationaliteit bezitten, heeft een betaalde baan, terwijl 72% van de Belgische mannen aan het werk is. Het Vlaams Gewest telt ook 106 500 inwoners op arbeidsleeftijd die een andere EU-nationaliteit hebben. In deze groep ligt de werkzaamheidsgraad van mannen hoger en die van vrouwen lager dan bij de Belgen. Tot slot wonen er in het Vlaams Gewest ook zo'n 76 500 personen op arbeidsleeftijd die geen EU-nationaliteit bezitten. In deze bevolkingsgroep ligt het werkzaamheidspeil zowel bij vrouwen als bij mannen een heel stuk lager. Maar terwijl van de mannen met een niet-EU-nationaliteit toch nog meer dan de helft een job heeft, verricht slechts 17% van de vrouwen in deze groep betaalde arbeid.

Werkzaamheidsgraad van personen met een handicap in het Vlaams Gewest (16-64 jaar) (2001)

	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Met handicap	36	62
Zonder handicap	66	85

Bron: WIV Gezondheidsenquête (Bewerking Steunpunt WAV)

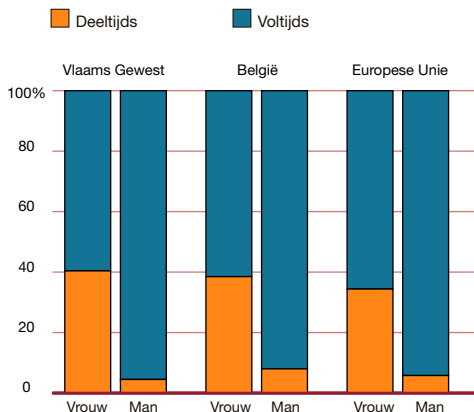
Vrouw zijn en gehandicapt betekent dat je zeer beperkte kansen hebt op de arbeidsmarkt. Slechts 36% van de Vlaamse vrouwen met een handicap is aan het werk tegenover 66% bij de vrouwen zonder handicap. Ook mannen met een handicap hebben minder vaak een baan dan hun seksegenoten zonder handicap, maar het verschil is hier minder groot (62% tegenover 85%).

Let wel: de cijfers in deze tabel zijn gebaseerd op een andere bron dan de andere tabellen. De werkzaamheidsgraden wijken daardoor lichtjes af.

2.3.3.2 Arbeidsregime

Deeltijds werken: een maat voor vrouwen, een maatje te klein voor mannen?

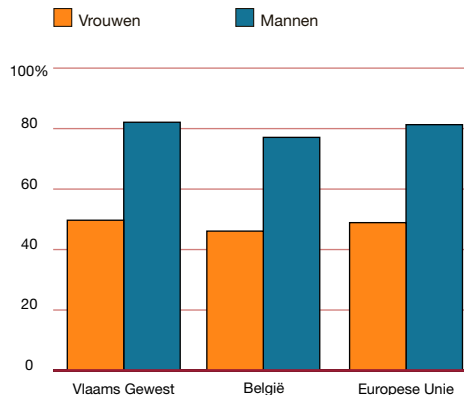
Aandeel deeltijds werkenden bij de loontrekkenden (2001)

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

In het Vlaams Gewest heeft slechts 55% van de vrouwen een betaalde baan tegenover 72% van de mannen. Als vrouwen betaalde arbeid verrichten doen ze dit bovendien vaak deeltijds: vier op tien (40%) vrouwelijke loontrekkenden hebben een deeltijdse job. Dit staat in scherp contrast met de mannen die bijna allemaal (96%) voltijds aan de slag zijn. Deeltijdarbeid is en blijft dus voornamelijk een vrouwelijk fenomeen. In het Vlaams Gewest komt deeltijdarbeid bij vrouwen nog vaker voor dan gemiddeld in de Europese Unie (40% tegenover 34%). De meeste vrouwen werken deeltijds om professionele arbeid beter met het gezinsleven te kunnen combineren. Maar daarnaast zegt 20% van de deeltijds werkende vrouwen dit onvrijwillig te doen, omdat ze geen voltijdse job kunnen vinden.

Werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten¹ (2001)

¹ één voltijdse job = 37,4 uur per week
Bron: Eurostat LFS, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

De werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten (VTE) duidt aan hoeveel voltijds werkende personen er zouden nodig zijn om alle huidige gepresteerde arbeid in te vullen. Twee jobs, ingevuld door twee halftijds werkende personen bijvoorbeeld, komen overeen met één voltijds equivalent. Het verschil tussen vrouwen en mannen, dat in de gewone werkzaamheidsgraad al groot is (55% tegenover 72%), blijkt in voltijds equivalenten nog groter (50% tegenover 82%). Dit komt omdat vrouwen heel vaak een deeltijdse job hebben, terwijl mannen dikwijls meer dan 37,4 uur per week presteren.

Deeltijdarbeid bij de Vlaamse loontrekkenden (2001)

		Aandeel deeltijd- arbeid (%)	Aandeel vrouwen (%)
Primaire sector	Landbouw en visserij	28	37
Secundaire sector	Voedingsindustrie	18	38
	Textiel en kleding	9	52
	Hout- en meubelindustrie	6	20
	Metaalsector	6	16
	Overige industrie	8	23
	Bouwsector	4	6
Tertiaire sector	Horeca	59	58
	Garagewezen, groot- en kleinhandel	27	47
	Advies en bijstand aan ondernemingen	18	49
	Financiële diensten en informatica	16	43
	Post- en telecommunicatie	12	31
	Interim	11	44
	Vervoerssector	9	22
	Overige commerciële diensten	48	67
Quartaire sector	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	51	80
	Onderwijs	31	66
	Recreatie, cultuur en sport	30	47
	Openbaar bestuur, justitie, defensie, openbare veiligheid en verplichte sociale verzekering	17	42
	Overige niet-commerciële diensten	22	40
Totaal		22,3	43,4

Bron: RSZ LATG, RSZPPO (Bewerking Steunpunt WAV)

In de sectoren waar veel deeltijdarbeid wordt gepresteerd, vinden we doorgaans een groter aandeel vrouwen terug. De horeca, de gezondheidszorg en het onderwijs zijn hier de duidelijkste voorbeelden. Omgekeerd, in die sectoren waar deeltijdarbeid uitzonderlijk is, zoals in de bouw- en metaalsector, overstijgt het aandeel mannen ruimschoots dit van de vrouwen. De textiel- en kledingindustrie vormt de uitzondering. In deze sector werken meer vrouwen dan mannen, maar blijft deeltijdarbeid, net als in de meeste overige secundaire sectoren, zeer beperkt. De industrie biedt duidelijk minder ruimte voor deeltijdarbeid dan de dienstensectoren.

2.3.3.3 Arbeidsmarktmobiliteit

Een baan is niet voor altijd: werkenden veranderen van job of stappen er even uit.

Jobmobiliteit in het Vlaams Gewest (2001)

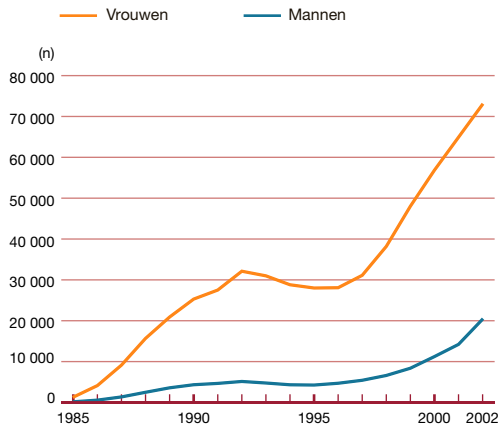
Aandeel (%) van de werkenden dat een andere job heeft dan een jaar geleden

	Vrouwen (%)	Mannen (%)
15-24 jaar	20,9	19,9
25-49 jaar	7,2	8,3
50-64 jaar	1,2	1,9
Totaal	7,4	7,8

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Van al de vrouwen in Vlaanderen die in 2000 aan het werk waren had 7,4% een jaar later een andere job. Deze jobmobiliteitsgraad ligt bij vrouwen iets lager dan bij mannen. Vrouwen veranderen dus iets minder vaak van job dan mannen. Dat komt voornamelijk door de lagere mobiliteit in de (grootste) leeftijdsgroep van de 25- tot 49-jarigen. In de jongste leeftijdsgroep veranderen iets meer vrouwen van job dan mannen. In ieder geval zijn jongeren meer jobmobiel omdat ze vaak nog op zoek zijn naar de 'job van hun leven'.

Evolutie van het aantal loopbaanonderbrekers in het Vlaams Gewest (1985-2002¹)

¹Het cijfer voor 2002 is de som van de personen die nog in loopbaanonderbreking zijn en de personen die gebruikmaken van het tijdskrediet
Bron: RVA (Bewerking Steunpunt WAV)

Het stelsel van loopbaanonderbreking is begin jaren '80 ontstaan. Het gebruik ervan is vanaf 1985 sterk beginnen stijgen, en dat uitsluitend bij de vrouwen. Vanaf 1992 valt de groei stil om dan na 1997 nog sterker de hoogte in te schieten. Ook deze tweede groeiperiode is voornamelijk dankzij de vrouwen tot stand gekomen, hoewel ook mannen een toenemend gebruik laten optekenen. De vervanging van het stelsel van loopbaanonderbreking door het tijdskrediet vanaf 2002 heeft de populariteit ervan, zeker bij de mannen, alleen maar doen toenemen.

Aantal loopbaanonderbrekers in het Vlaams Gewest en hun aandeel in de werkende bevolking (2001)

Aantal loopbaanonderbrekers	< 50 jaar		≥ 50 jaar	
	Vrouw (n)	Man (n)	Vrouw (n)	Man (n)
Volledige onderbreking	14 980	2 670	1 730	860
Vermindering van prestaties	31 440	3 170	15 280	7 350

Aandeel in de werkende bevolking	(%)	(%)	(%)	(%)
Volledige onderbreking	1,6	0,2	1,2	0,3
Vermindering van prestaties	3,4	0,3	10,9	2,6

Bron: RVA, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Loopbaanonderbreking is overduidelijk een vrouwelijke aangelegenheid: maar liefst acht op tien loopbaanonderbrekers zijn vrouw. Bij alle groepen – vrouw/man, jong/oud – is het verminderen van de prestaties meer in trek dan het volledig onderbreken van de betrekking.

Verhoudingsgewijs maken vooral oudere vrouwen veel gebruik van dit stelsel: 12% van de werkende vrouwen ouder dan 50 jaar is in loopbaanonderbreking. Toch is er ook bij de werkende vrouwen jonger dan 50 jaar een behoorlijk aandeel (5%) dat de loopbaan geheel of gedeeltelijk onderbroken heeft.

Bij de mannen is loopbaanonderbreking veel marginaler. Enkel bij werkende mannen ouder dan 50 jaar is loopbaanonderbreking enigszins in gebruik (3%).

2.3.3.4 Opleidingsdeelname

Scholen de werkenden zich bij?

Deelname aan opleiding¹ van de werkende Vlamingen tussen 25 en 64 jaar (2001)

	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Leeftijd		
25-29 jaar	10	13
30-39 jaar	9	10
40-49 jaar	9	9
50-64 jaar	6	6
Totaal	9	9

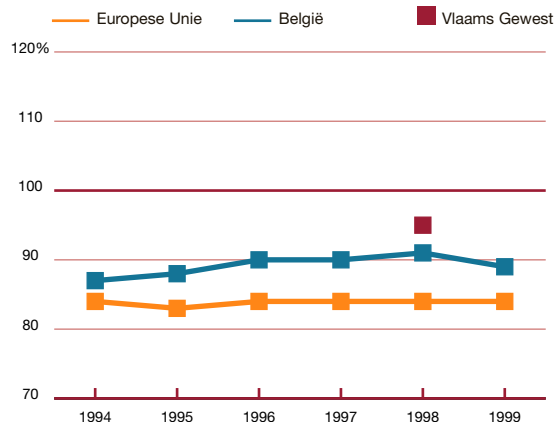
¹tijdens een referentieperiode van 4 weken
Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Van alle werkende Vlamingen tussen 25 en 64 jaar neemt gemiddeld 9% deel aan een opleiding; dit geldt zowel voor vrouwen als voor mannen. Bij een verdeling naar leeftijd valt het op dat er steeds minder opleidingen gevolgd worden naarmate men ouder wordt. Bovendien is er bij de jongvolwassenen wel een belangrijk verschil tussen vrouwen en mannen. Tussen 25 en 29 jaar ligt het aandeel van werkende vrouwen die een opleiding volgen een stuk lager dan bij de mannen (10% en 13%).

2.3.3.5 Lonen

Het loonzakje van vrouwen is minder gevuld dan dat van mannen. Hoe diep is de loonkloof?

Evolutie van de loonkloof tussen vrouwen en mannen (1994-1999)

Bron: Eurostat ECHP, CSB PSBH
(Bewerking Steunpunt WAV)

De loonkloof is de verhouding van het loon van vrouwen tot dat van mannen. Hoe dichterbij 100%, hoe kleiner de loonkloof. Uitgedrukt in bruto-uurloon ontvangt een Belgische vrouw in 1999 gemiddeld 89% van wat een man verdient. Gemiddeld in Europa verdienen vrouwen slechts 84% van het bruto-uurloon van mannen. De loonkloof is in België dus kleiner dan in Europa. Op basis van loongegevens voor 1998 blijkt de loonkloof in Vlaanderen nog minder diep dan in België: de Vlaamse vrouw verdient gemiddeld 95% van wat de Vlaamse man in zijn loonzakje vindt. Sinds 1994 is de loonkloof in België licht afgenomen terwijl deze in de Europese Unie stabiel bleef. Ons land heeft haar relatieve positie in Europa dus verbeterd.

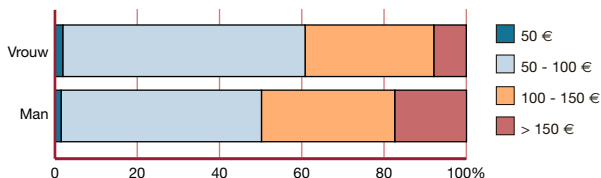
Gemiddeld bruto-maandloon voor een voltijdse job in het Vlaams Gewest (1995, 1999)

	1995 (euro)	1999 (euro)	Evolutie 1995-1999 (%)
Vrouwen	1 617	1 850	+14,4
Mannen	2 073	2 284	+10,2

Bron: NIS Enquête naar de structuur en de verdeling van de lonen (Bewerking Steunpunt WAV)

In 1999 verdient een voltijds werkende vrouw in Vlaanderen gemiddeld 1 850 € bruto per maand. Dat is een stuk minder dan de Vlaamse man, die maandelijks gemiddeld 2 284 € bruto opstrijkt. In vergelijking met 1995 is de situatie er op vooruitgegaan. Het bruto-maandloon is zowel voor vrouwen als voor mannen gestegen, maar de stijging was sterker bij de vrouwen (+14% voor vrouwen, +10% voor mannen). Het spreekt vanzelf dat de vele deeltijds werkende vrouwen – dit zijn er vier op tien – per maand nog minder verdienen dan de voltijds werkenden. De gebruikte bron biedt hierover echter geen informatie.

Verdeling van de Belgische werknemers over dagloonklassen (2002)

Bron: RSZ-LATG (Bewerking Steunpunt WAV)

Net geen 60% van de vrouwen verdient tussen 50 € en 100 € bruto per dag. Bijna een derde van de vrouwen verdient tussen 100 € en 150 € per dag; 8% verdient meer dan 150 € per dag en valt bijgevolg in de hoogste loonklasse. Er zijn een aantal opmerkelijke verschillen met de verdeling van de mannelijke werknemers over de loonklassen. Waar meer dan 60% van de vrouwen in de twee laagste loonklassen valt, vinden we in deze klassen slechts de helft van de mannelijke werknemers terug. Omgekeerd ligt het aandeel mannen in de hoogste dagloonklasse meer dan dubbel zo hoog als bij de vrouwen (17% tegenover 8%).

Verdeling van de Belgische werknemers naar dagloonklasse en sector (2002)

	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Secundaire sector	(n=125 200)	(n=599 300)
<50 €	1	1
50-100 €	67	47
100-150 €	25	37
>150 €	7	14
Totaal	100	100
Tertiaire sector	(n=421 600)	(n=675 000)
<50 €	2	1
50-100 €	67	54
100-150 €	23	27
>150 €	7	18
Totaal	100	100
Quartaire sector	(n=480 300)	(n=338 000)
<50 €	1	1
50-100 €	49	39
100-150 €	40	39
>150 €	9	21
Totaal	100	100

Bron: RSZ-LATG (Bewerking Steunpunt WAV)

In de industrie en de bouw (de secundaire sector) en in de commerciële diensten (de tertiaire sector) is het aandeel vrouwen dat daags 50 à 100 € bruto verdient opvallend hoog (67%). Ter vergelijking, bij de mannen gaat het in beide sectoren om slechts ongeveer de helft van de werknemers. Het aandeel van de vrouwen dat we in de hogere loonklassen (meer dan 100 € per dag) terugvinden ligt dan ook een stuk lager dan bij de mannen.

In de publieke diensten (de quartaire sector), dit is de sector waar de meeste vrouwen werken en waar zelfs meer vrouwen dan mannen aan de slag zijn, staan de vrouwen er iets beter voor: 40% onder hen verdient tussen 100 en 150 € per dag, een aandeel dat vergelijkbaar is met dat van de mannen. Toch ligt ook in deze sector het aandeel mannen in de hoogste loonklasse meer dan dubbel zo hoog als bij de vrouwen.

2.3.3.6 Segregatie

Vrouwen zijn geconcentreerd in specifieke sectoren en beroepen (horizontale segregatie) en hun aandeel daalt wanneer het functieniveau stijgt (verticale segregatie)

Werkende Vlamingen per beroepsgroep (2001)

Beroepsgroep ¹	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Bedrijfsleiders en hoger kaderpersoneel	298 000	31	69
Intellectuele en wetenschappelijke beroepen	445 000	53	47
Intermediaire functies (technische en financiële beroepen)	281 000	34	66
Bedienden in administratieve functies	392 000	62	38
Dienstverlenend en verkooppersoneel	259 000	71	29
Landbouwers en geschoolde arbeiders in de landbouw en de visserij	39 000	28	72
Ambachtsberoepen en ambachtelijke vakarbeiders	279 000	9	91
Machine- en installatiebestuurders, montagearbeiders	87 000	20	80
Ongeschoolde arbeiders en bedienden	295 000	46	54
Gehandicapten tewerkgesteld in een beschutte werkplaats	7 000	49	51
Strijdkrachten	25 000	10	90
Totaal	2 507 000	42	58

¹Indeling volgens de internationale beroepclassificatie ISCO.
Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Van alle werkende Vlamingen is 42% een vrouw. Mannen en vrouwen zijn erg ongelijk verdeeld over de verschillende beroepsgroepen. Leidinggevende en kaderfuncties worden nog steeds veel minder vaak door vrouwen ingevuld (31%) dan door mannen (69%). Verder zijn vrouwen sterk ondervertegenwoordigd in technische en financiële beroepen, bij de geschoolde arbeiders en in het leger.

Daartegenover staan een aantal sterk vrouwelijk gekleurde beroepsgroepen, zoals de administratieve functies en het dienstverlenend en verkooppersoneel. Verrassend lijkt het lichte overwicht van vrouwen in intellectuele en wetenschappelijke beroepen. Dit wordt voornamelijk verklaard door de sterke aanwezigheid van vrouwen in het onderwijs en de gezondheidszorg.

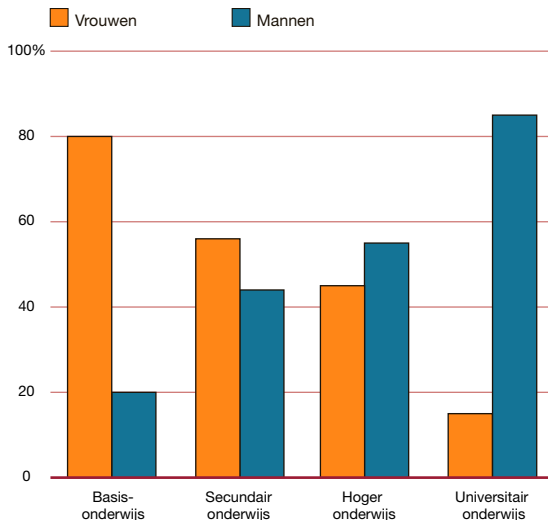
Vlaamse loontrekkenden naar sector (2001)

		Vrouw (%)	Man (%)
Primaire sector	Landbouw en visserij	37	63
Secundaire sector	Textiel en kleding	52	48
	Voedingsindustrie	38	62
	Overige industrie	23	77
	Hout- en meubelindustrie	20	80
	Metaalsector	16	84
	Bouwsector	6	94
Tertiaire sector	Overige commerciële diensten	67	33
	Horeca	58	42
	Advies en bijstand aan ondernemingen	49	51
	Garagewezen, groot- en kleinhandel	47	53
	Interim	44	56
	Financiële diensten en informatica	43	57
	Post- en telecommunicatie	31	69
	Vervoerssector	22	78
Quartaire sector	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	80	20
	Onderwijs	66	34
	Recreatie, cultuur en sport	47	53
	Openbaar bestuur, justitie, defensie, openbare veiligheid en verplichte sociale verzekering	42	58
	Overige niet-commerciële diensten	40	60
Totaal		43	57

Bron: RSZ LATG, RSZPPO (Bewerking Steunpunt WAV)

Bepaalde sectoren hebben een duidelijk vrouwelijk karakter. De gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening, alsook het onderwijs staan hier aan kop. Deze sectoren stellen meer vrouwen dan mannen tewerk. Verder leiden de vrouwen ook in de horeca, de textiel- en kledingindustrie en de overige commerciële diensten, waaronder de industriële reiniging. Vrouwen zijn vooral ondervertegenwoordigd in de bouw-nijverheid en in de industrietakken zoals de metaalsector en de hout- en meubelindustrie.

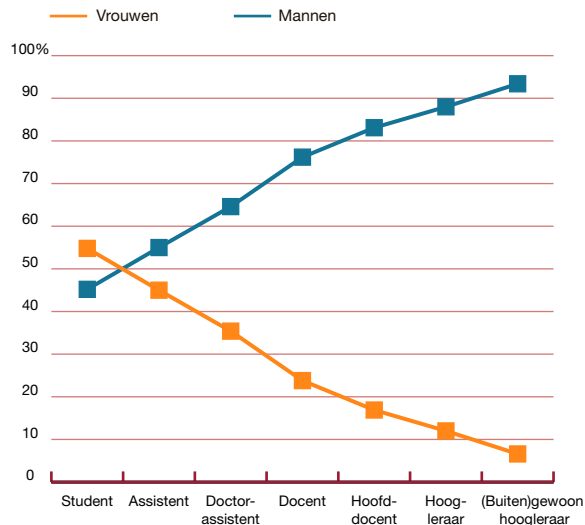
Vlaams onderwijzend personeel (schooljaar 2001-2002)

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en VLIR
(Bewerking Steunpunt WAV)

De vrouwen zijn oververtegenwoordigd in het onderwijs, zo illustreert de vorige tabel. Toch zijn ze niet op alle niveaus even sterk aanwezig. Naarmate het onderwijsniveau stijgt, neemt het aandeel vrouwen binnen het personeelsbestand af ten gunste van mannen. In het basis- en secundair onderwijs zijn er meer vrouwen aan het werk, maar in het hoger en universitair onderwijs moeten zij plaats maken voor mannen.

Vrouwen en mannen aan de Vlaamse universiteiten (2001)

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en VLIR
(Bewerking Steunpunt WAV)

De verticale segregatie tekent zich ook af in het universitaire onderwijs. Het aandeel vrouwen bij het universitaire personeel daalt naarmate het functieniveau stijgt: bij de assistenten is 45% een vrouw, bij de (buiten)gewoon hoogleraren is dat nog maar 6%. Dat mannen zelfs in de 'jonge' functies (assistent en doctor-assistent) vrouwen in aantal overtreffen is des te opmerkelijker als je vaststelt dat vandaag meer vrouwen dan mannen studeren aan de Vlaamse universiteiten.

Magistraten in België (2001)

	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Hof van Cassatie			
Voorzitters, procureur-generaal en eerste advocaat-generaal	4	0	100
Raadsheren en advocaten-generaal	35	11	89
Hoven van Beroep en arbeidshoven			
Voorzitters, procureurs-generaal, eerste advocaten-generaal	51	39	61
Raadsheren, advocaten-generaal en andere	294	34	66
Overige rechtbanken			
Voorzitters en procureurs	119	17	83
Ondervoorzitters en eerste substituten	293	40	60
Rechtsheren en substituten	2 359	27	73
Totaal	3 155	29	71
Gerechtigde stagiairs	186	67	33

Bron: VRIND, FOD Justitie (Bewerking Steunpunt WAV)

Rechtspreken in België gebeurt nog altijd overwegend door mannen; toch zijn al heel wat vrouwen doorgedrongen in de hogere rangen van de magistratuur. Aan de top van de magistratuur zijn vrouwen weliswaar nagenoeg afwezig en de grootste groep magistraten, namelijk de rechtsheren en substituten, telt nog geen 30% vrouwen onder zijn leden. Anderzijds zijn vrouwen betrekkelijk sterk aanwezig aan de hoven van beroep en de arbeidshoven: de hogere functies daar worden voor bijna 40% uitgeoefend door vrouwelijke magistraten. Ook aan de overige rechtbanken is reeds 40% van de ondervoorzitters en eerste substituten een vrouw. In de aankomende generatie magistraten, de huidige gerechtigde stagiairs, stijgen vrouwen mannen ten top: ze houden alvast de belofte in van een verdere feminisatie van de magistratuur.

Politieke vertegenwoordiging (2003)

	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Vlaamse gemeenteraden (incl. schepenen en burgemeester)	7 235	28	72
Vlaamse provincieraden	411	29	71
Vlaams Parlement	124	19	81
Kamer	150	25	75
Senaat	71	30	70

Bron: websites van de politieke organen (2003); gemeenteraden (2001); SEIN (Bewerking Steunpunt WAV)

Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in de Vlaamse en Belgische politiek. Het aandeel vrouwen in de meeste politieke organen varieert tussen 25% en 30%. In het Vlaams Parlement ligt de aanwezigheid van vrouwen zelfs nog lager: slechts één op vijf Vlaamse parlementariërs is een vrouw. In de Belgische senaat en de provincieraden zijn vrouwen relatief het sterkst vertegenwoordigd, maar ook daar is evenredige participatie nog toekomstmuziek.

Kabinetten van de Vlaamse regering (2003)

	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Ministers	10	30	70
Kabinetten			
Kabinetschefs	15	0	100
Adjunct-kabinetschefs	26	8	92
Overige kabinetsmedewerkers	198	36	64
Totaal	239	31	69

Bron: <http://www.vlaanderen.be/adressen> (Bewerking Steunpunt WAV)

In 2003 telt de Vlaamse regering tien ministers. Drie daarvan zijn vrouwen. Daarmee ligt het aandeel vrouwelijke ministers iets hoger dan het aandeel vrouwelijke verkozenen in het Vlaams Parlement (19%). Ook in de kabinetten van de Vlaamse ministers, waar het beleid wordt uitgestippeld, zijn slechts drie op tien medewerkers vrouw. De verticale segregatie in de ministeriële kabinetten, of de lagere vertegenwoordiging van vrouwen in hogere functies, is frappant: onder de kabinetschefs vinden we zelfs geen enkele vrouw terug.

Vlaamse ambtenaren (2001)

	Totaal (n)	Vrouwen (%)	Mannen (%)
Niveau A: universitair of gelijkgesteld	3 220	28	72
Niveau B: hoger onderwijs korte type	1 200	51	49
Niveau C: humanioradiploma	3 440	42	58
Niveau D: lagere humaniora	2 570	39	61
Niveau E: lager onderwijs	1 850	42	58
Totaal	12 290	39	61

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
(Bewerking Steunpunt WAV)

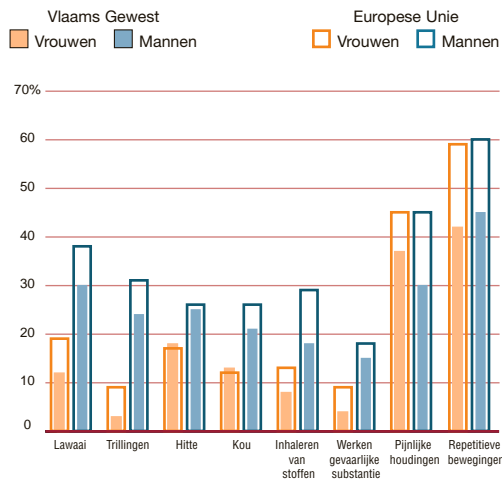
Vier op tien personeelsleden van het Vlaamse ministerie zijn vrouwen. De vrouwelijke vertegenwoordiging is vooral in het hoogste onderwijsniveau A erg zwak. Op het niveau B is de man-vrouw-verhouding het meest in evenwicht. Zoals in vele sectoren is de ondervertegenwoordiging van vrouwen ook bij de overheid een historisch gegeven: vooral in de oudere leeftijds-klassen is de man-vrouw-verhouding erg scheef. Binnen de jongere generatie ambtenaren (<35 jaar) daarentegen zijn vrouwen zelfs in de meerderheid (52%). Waarschijnlijk zal de feminisatie van het ministerie zich in de toekomst dus verderzetten.

2.3.3.7 Kwaliteit van de arbeid

Hoe kwaliteitsvol zijn onze jobs? Een overzicht van enkele meetbare kenmerken.

a. Arbeidsomstandigheden

Aandeel loontrekkenden dat werkt in ongunstige arbeidsomstandigheden (2000)

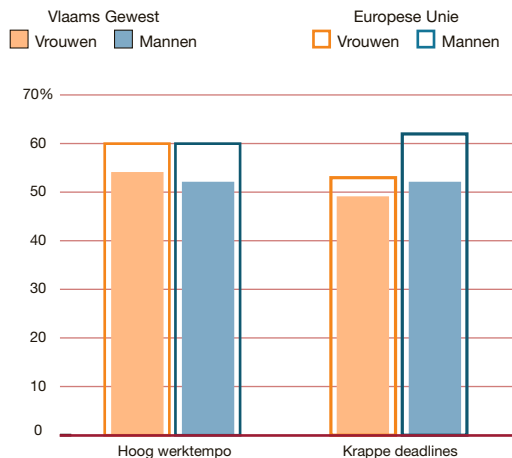

Bron: European Foundation ESWC (Bewerking Steunpunt WAV)

Mannen worden meer met de meeste vormen van ongunstige arbeidsomstandigheden geconfronteerd dan vrouwen. Mannen werken meer in de secundaire sector dan vrouwen en bovenstaande ongunstige arbeidsomstandigheden zijn meer karakteristiek voor de industrie dan voor de dienstensectoren. Toch zijn er meer Vlaamse vrouwen dan mannen die aangeven dat hun job het werken in pijnlijke houdingen omvat. In Vlaanderen ligt het aandeel werkenden dat in ongunstige arbeidsomstandigheden werkt lager dan gemiddeld in Europa. Het verschil met Europa is het grootst bij de mannen.

b. Arbeidsinhoud

Aandeel loontrekkenden in een job met een hoge werkdruk (2000)

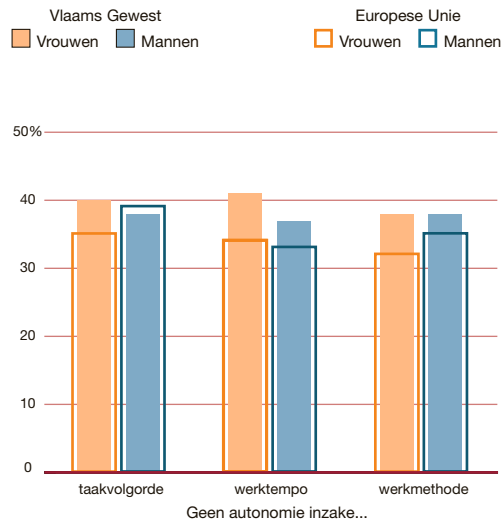

Bron: European Foundation ESWC (Bewerking Steunpunt WAV)

Ongeveer de helft van de Vlaamse loontrekkenden geeft aan dat haar/zijn job het werken met te krappe deadlines en een hoog werktempo omvat. Er zijn in Vlaanderen hieromtrent nauwelijks verschillen tussen vrouwen en mannen.

Gemiddeld in Europa zijn er meer werknemers die werken in een job met een hoog werktempo dan in Vlaanderen. Iets meer 'Europese' mannen dan vrouwen werken met te krappe deadlines, terwijl dit in Vlaanderen voor beide geslachten min of meer hetzelfde is.

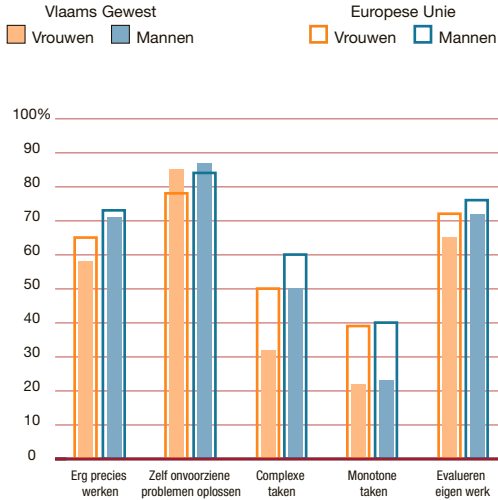
Aandeel loontrekkenden zonder autonomie in hun job (2000)

Bron: European Foundation ESWC (Bewerking Steunpunt WAV)

Bijna vier op tien Vlaamse werknemers heeft geen autonomie inzake de taakvolgorde, het werktempo en de werkmethode in haar/zijn job. Dit aandeel ligt iets hoger dan gemiddeld in Europa. Tussen mannen en vrouwen zijn er nauwelijks verschillen.

Aandeel loontrekkenden in een job met volgende kenmerken (2000)

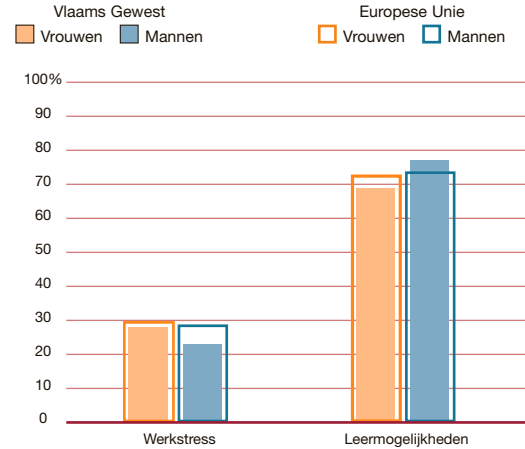

Bron: European Foundation ESWC (Bewerking Steunpunt WAV)

Er is in Vlaanderen nauwelijks een verschil tussen het aandeel vrouwen en mannen dat in haar/zijn job te maken heeft met monotone taken of het zelf oplossen van onvoorziene problemen. Wel significant minder Vlaamse vrouwen dan mannen geven aan dat ze in hun job 'erg precies moeten werken' en dat hun job 'complexe taken' omvat. Ook het aandeel werkenden dat aangeeft dat haar/zijn job 'het evalueren van het eigen werk' impliceert, ligt lager bij vrouwen dan bij mannen. Een verklaring hiervoor ligt vermoedelijk in het feit dat deze kenmerken verband houden met leidinggevende functies, waarin we nog altijd vaker mannen dan vrouwen terugvinden. De Vlaamse sekseverschillen vinden we tevens terug in de Europese Unie als geheel. Met uitzondering voor 'het zelf oplossen van onvoorziene problemen' is het aandeel werknemers met bovenstaande jobkenmerken er wel hoger dan in Vlaanderen.

c. Gevolgen voor kwaliteit van de arbeid

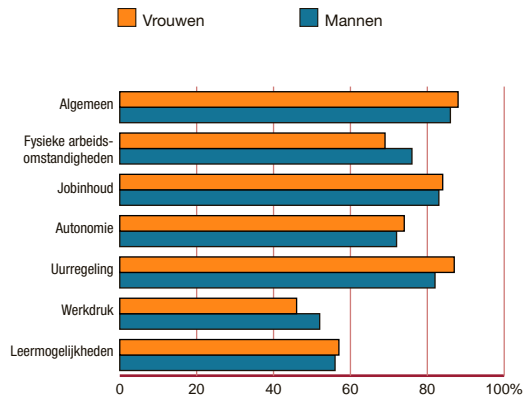
Aandeel loontrekkenden met werkstress en leermogelijkheden (2000)

Bron: European Foundation ESWC (Bewerking Steunpunt WAV)

In Vlaanderen zijn er iets meer vrouwen dan mannen die aangeven dat stress op het werk hun gezondheid aantast. In Europa is er hieromtrent geen verschil tussen mannen en vrouwen. Iets meer mannen dan vrouwen zeggen dat hun job het leren van nieuwe dingen omvat, terwijl er gemiddeld in Europa geen sekseverschil is.

Aandeel Vlaamse loontrekkenden dat tevreden is over de volgende aspecten van de arbeidssituatie (2001)

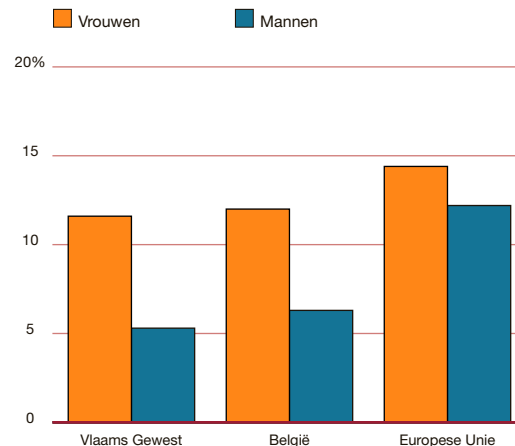

Bron: APS-Survey 2001 (Bewerking Steunpunt WAV)

Bijna negen op tien van de loontrekkende vrouwen en mannen is (zeer en nogal) tevreden in haar/zijn job. Deze algemene jobtevredenheid daalt voor specifieke aspecten van de arbeidssituatie. Het beperkt aandeel Vlaamse loontrekkenden dat aangeeft tevreden te zijn over leermogelijkheden en werkdruk springt in het oog. Tussen vrouwen en mannen zijn geen significante verschillen vast te stellen inzake arbeidstevredenheid. Er zijn iets minder vrouwen tevreden over de fysieke arbeidsomstandigheden en werkdruk dan mannen, terwijl er iets meer vrouwen tevreden zijn over de uurregeling dan mannen.

d. Arbeidstijdregering

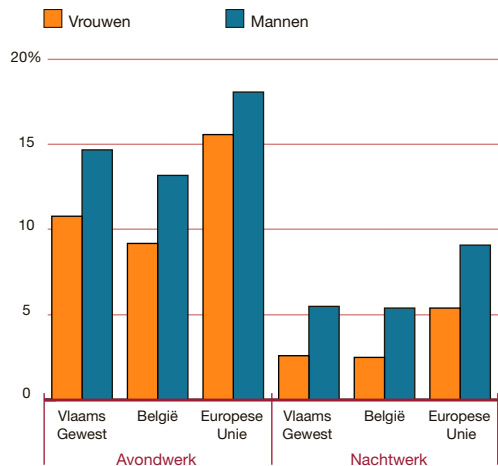
Aandeel tijdelijk werkenden bij de loontrekkenden (2001)

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Vrouwen hebben vaker een tijdelijk contract dan mannen. In Vlaanderen is dit sekseverschil zelfs een stuk groter dan in de Europese Unie. Toch blijft tijdelijke arbeid in het Vlaams Gewest beperkter dan gemiddeld in Europa, zowel bij mannen als bij vrouwen. Het betrekkelijk hoge aandeel tijdelijk werkenden bij de vrouwen wijst op hun minder gunstige arbeidsmarktpositie. Een grote meerderheid van de Vlaamse loontrekkenden die werken met een tijdelijk contract doen dit omdat ze geen voltijdse job konden vinden.

Aandeel loontrekkenden dat 's avonds / 's nachts werkt¹ (2001)

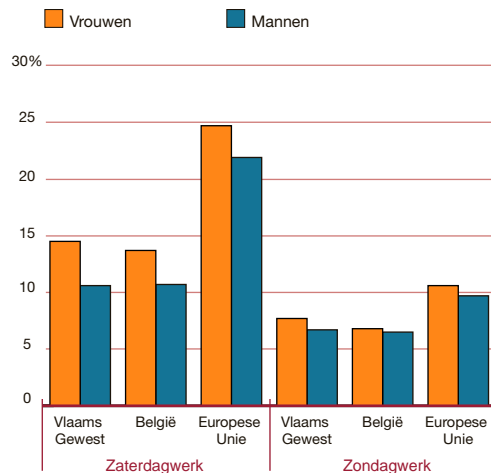
¹ minstens 50% van de werkdagen

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK

(Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Van alle Vlaamse loontrekkenden presteert 13% regelmatig avondwerk. Zo'n 4% werkt regelmatig 's nachts. Vrouwen werken beduidend minder vaak 's avonds en 's nachts dan mannen. Eén van de redenen hiervoor is dat in ons land nachtarbeid voor vrouwen tot 1998 verboden was (tenzij in uitzonderlijke gevallen). Bovendien komt nacht- en avondwerk het meest voor in de secundaire sector (industrie), waar een meerderheid van de werknemers mannen zijn. Zowel vrouwen als mannen in het Vlaams Gewest werken minder vaak 's avonds en 's nachts dan gemiddeld in de Europese Unie.

Aandeel loontrekkenden dat op zaterdag / zondag werkt¹ (2001)

¹ minstens 50% van de werkdagen

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK

(Bewerking Steunpunt WAV, Jaarboek 2002)

Ongeveer 12% van de Vlaamse loontrekkenden werkt twee of meer zaterdagen per maand, terwijl 7% regelmatig op zondag werkt. In de Europese Unie ligt het aandeel loontrekkenden dat weekendwerk presteert beduidend hoger dan bij ons. Vrouwen werken beduidend vaker in het weekend dan mannen, vooral op zaterdag. Dit komt omdat zij vaker in sectoren werken waar een permanente aanwezigheid noodzakelijk is, zoals bijvoorbeeld de zorgsector. Weekendwerk komt het meest voor in de quartaire sector (vooral in de ziekenhuizen, gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening) waar veel meer vrouwen werken dan mannen.

2.3.3.8 Ziekteverzuim

Afwezig wegens ziekte.

Een blik op het ziekteverzuim.

Ziekteverzuim bij loontrekkenden (2000)

	België		Europese Unie	
	Vrouw	Man	Vrouw	Man
Aandeel verzuimers ¹ bij loontrekkenden (%)	44	44	48	44
Gemiddeld aantal ziektedagen per jaar bij de verzuimers	17,5	14,2	15,1	14,3

¹ werknemers die minstens één dag thuisbleven in het jaar voor de bevraging
Bron: European Foundation ESWC
(Bewerking Steunpunt WAV)

Vrouwen in de Europese Unie zijn gemiddeld vaker afwezig wegens ziekte dan mannen: in de loop van een jaar blijft 48% van de vrouwelijke werknemers minstens één dag thuis omwille van ziekte tegenover 44% bij de mannen. Als ze ziek zijn, zijn Europese vrouwen ook iets langer afwezig dan hun mannelijke collega's: ze blijven gemiddeld 15 dagen per jaar thuis, terwijl mannelijke verzuimers gemiddeld 14 dagen thuis zijn. In België ligt het aandeel verzuimers ongeveer even hoog bij vrouwelijke als mannelijke werknemers.

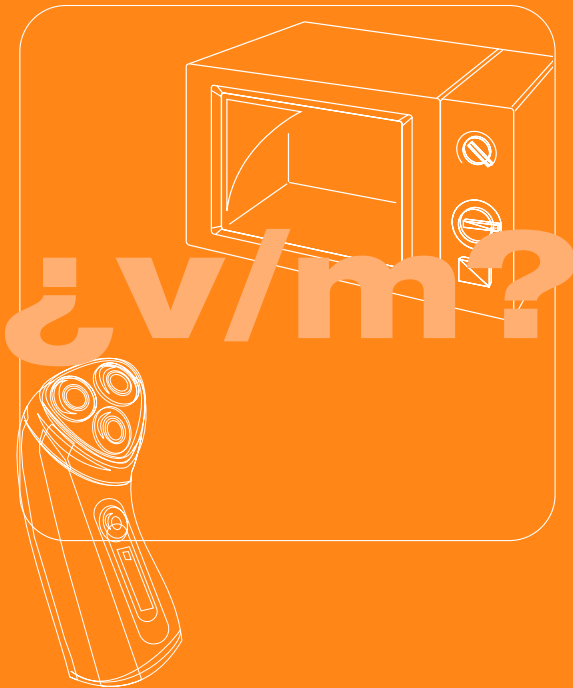
Ziekteverzuim en arbeidstevredenheid (2000)

Aandeel (%) verzuimers¹ bij werknemers die tevreden/ontevreden zijn met de arbeidsomstandigheden

	België		Europese Unie	
	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)
Tevreden	43	42	47	42
Ontevreden	53	58	58	53

¹ werknemers die minstens één dag thuisbleven in het jaar voor de bevraging
Bron: European Foundation ESWC
(Bewerking Steunpunt WAV)

De groep mannen en vrouwen die minstens één dag thuis bleven wegens ziekte is heel wat groter bij ontevreden werknemers dan bij werknemers die wel tevreden zijn met de arbeidsomstandigheden. Dit is zo in België en in de rest van de Europese Unie. Het aandeel verzuimers bij de Belgische mannen bedraagt zelfs 58% als ze niet tevreden zijn met de werkomstandigheden; dit is 16 procentpunten hoger dan bij de mannen die wel tevreden zijn (42%). Van de vrouwelijke werknemers die ontevreden zijn blijft 53% minstens één dag thuis omwille van ziekte; dit is 10 procentpunten meer dan bij de tevreden werknemers. Gemiddeld in Europa zien we het omgekeerde patroon: daar is het effect van de arbeidsomstandigheden groter bij de vrouwen dan bij de mannen.

deel 3

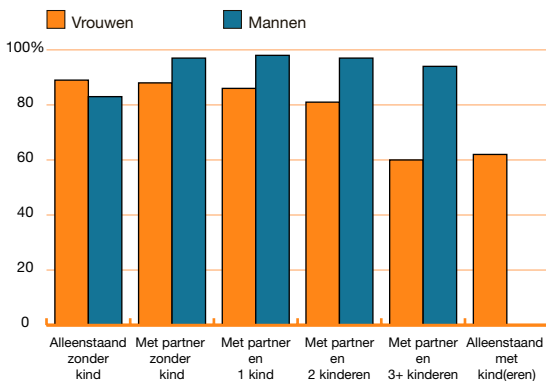
gezin,
arbeid en
vrije tijd

3.1 Gezin en arbeid

De zorg voor het gezin ligt meestal in handen van vrouwen. Een beschrijving van de combinatie tussen beroep en gezin.

Werkzaamheidsgraad van de Vlaamse bevolking (25-39 jaar) naar gezinspositie¹ (2000)

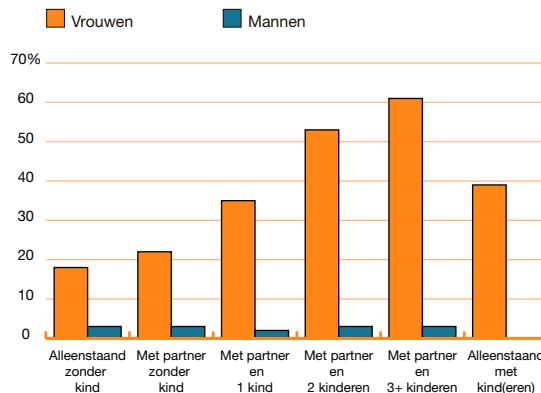

¹het aandeel personen per gezinspositie vind je in deel 1
Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Of vrouwen betaalde arbeid verrichten, hangt nauw samen met hun gezinssituatie. In het verleden trokken vrouwen zich terug van de arbeidsmarkt wanneer ze moeder werden. Dit patroon is in Vlaanderen aan het verdwijnen. De meeste moeders van de jongere generatie (25-39 jaar) blijven aan het werk. Van de Vlaamse moeders met één of twee kinderen heeft meer dan 80% een betaalde baan. Enkel bij de vrouwen met meer dan twee kinderen en bij alleenstaande moeders ligt het aandeel werkenden een stuk lager (60%). Ondanks de toegenomen participatie van vrouwen blijft er een duidelijke sekse kloof bestaan: mannen van dezelfde generatie zijn nagenoeg allemaal aan het werk en het verschil met vrouwen neemt toe naarmate het gezin groter is. Opmerkelijk is de situatie bij de alleenstaanden: vrouwen in deze gezinspositie zijn zelfs merkelijk vaker aan het werk dan mannen.

Deeltijdarbeid bij de Vlaamse bevolking (25-39 jaar) naar gezinspositie (2000)

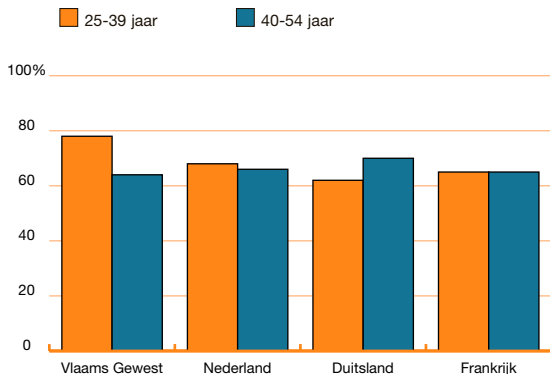
Aandeel (%) deeltijds werkenden bij de loontrekkenden

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Al blijven de meeste vrouwen van de jongere generatie aan het werk wanneer ze moeder worden, de combinatie met een voltijdse baan wordt moeilijker. Bij elke stap in de gezinsvorming vermindert het aandeel vrouwen dat voltijds blijft werken aanzienlijk. In het 'gemiddelde' gezin met twee kinderen heeft weliswaar 80% van de moeders een job buitenshuis, maar meer dan de helft van hen werkt deeltijds. Voor de meeste mannen is deeltijdarbeid nog steeds geen optie, ongeacht de gezinspositie waarin ze zich bevinden.

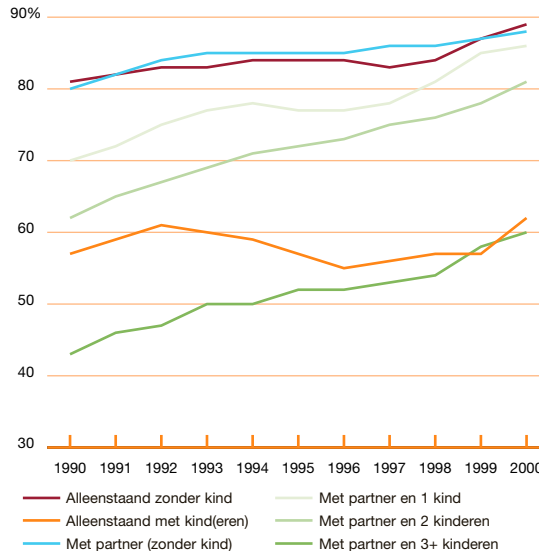
Werkzaamheidsgraad van twee generaties vrouwen met een partner en kinderen (2000)

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Op 100 gehuwde (of samenwonende) moeders tussen 25 en 39 jaar zijn er in Vlaanderen 78 die buitenshuis werken. Dit zijn er 10 op 100 meer dan in Nederland (68%) en zelfs 16 op 100 meer dan in Duitsland (62%). In vergelijking met onze buurlanden zijn Vlaamse moeders van de jongere generatie (25-39 jaar) dus behoorlijk actief op de arbeidsmarkt. Deze hoge participatie vormt een contrast met de veel lagere arbeidsdeelname van Vlaamse moeders uit de generatie tussen 40-54 jaar: zij bereiken amper het niveau van onze buurlanden. In Duitsland zijn oudere moeders vaker aan het werk dan jongere: dit komt omdat vele niet-beroepsactieve moeders herintreden op de arbeidsmarkt wanneer de kinderen ouder worden.

Evolutie van de werkzaamheidsgraad van Vlaamse vrouwen (25 en 39 jaar) naar gezinspositie (1990-2000)

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Het hoge aandeel werkenden bij Vlaamse vrouwen tussen 25 en 39 jaar (80%) is een recent fenomeen. Tien jaar geleden waren van deze leeftijdsgroep 15 op 100 vrouwen minder aan het werk (65%). De stijging van de werkzaamheidsgraad was het sterkst in de groepen waar de achterstand op de arbeidsmarkt het grootst was. Bij vrouwen met twee of drie kinderen nam het aandeel werkenden het sterkst toe: in 2000 zijn er in deze groep 19 op 100 vrouwen meer die buitenshuis werken dan in 1990. Bij de vrouwen zonder kinderen was de groei veel minder groot: hier zijn er 8 op 100 werkenden meer in tien jaar tijd. Enkel de alleenstaande moeders, een bevolkingsgroep die het voorbije decennium fors gegroeid is, hadden nauwelijks deel aan de globale toename van de werkzaamheid.

Evolutie van het aantal kinderopvangplaatsen in het Vlaams Gewest (1993-2001)

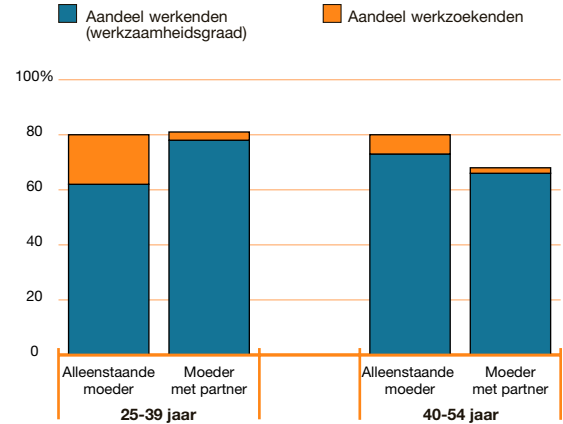
Aantal plaatsen per 1000 kinderen onder de 3 jaar

	1993 (‰)	2001 (‰)
Gesubsidieerd door Kind en Gezin	135	220
Kinderdagverblijven	51	64
Opvanggezinnen	84	156
Onder toezicht van Kind en Gezin	54	93
Kinderdagverblijven	22	53
Opvanggezinnen	33	41
Totaal	189	313

Bron: Kind & Gezin

De aanwezigheid van degelijke en betaalbare kinderopvang is een belangrijke voorwaarde voor de arbeidsdeelname van moeders met jonge kinderen. De forse toename van de werkzaamheid van jonge moeders in Vlaanderen in de loop van de jaren '90 ging hand in hand met een sterke uitbreiding van de formele opvangmogelijkheden voor kleine kinderen. In 2001 waren er in het Vlaams Gewest 63 800 kinderopvangplaatsen of 313 plaatsen per 1000 kinderen onder de 3 jaar. In vergelijking met 1993 nam het aantal opvangplaatsen toe met 124 plaatsen per 1000 kinderen (+65%). Vooral het aantal plaatsen bij onthaalgezinnen kende een sterke stijging.

Arbeidsmarktpositie van alleenstaande moeders in het Vlaams Gewest (2000)

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Vlaanderen telt zo'n 80 000 alleenstaande moeders tussen 25 en 54 jaar, dit zijn er 30 000 meer dan tien jaar geleden. Vooral de jongere alleenstaande moeders (25-39 jaar), dit zijn ook degenen met jonge kinderen, bevinden zich in een erg ongunstige arbeidsmarktpositie: hun werkzaamheidsgraad ligt 16 procentpunten lager dan die van moeders met een partner (62% tegenover 78%) en een ontstellend hoog aandeel van hen is werkzoekend (18%). Problemen rond mobiliteit en kinderopvang vormen voor hen de voornaamste hinderpalen op weg naar een baan. Iets oudere vrouwen die aan het hoofd staan van een eenoudergezin, degenen ook met oudere kinderen, slagen er beter in hun gezinssituatie te combineren met een baan. Ze zijn zelfs vaker aan het werk dan moeders van die leeftijd met een partner. Vermoedelijk is voor vrouwen met een partner de financiële noodzaak om te werken minder groot.

3.2 Tijdsbesteding buiten de arbeidsmarkt

Vele Vlamingen zijn actief buiten het beroepsleven. Heeft iedereen het even druk?

Tijd besteed aan drie vormen van arbeid in Vlaanderen (1999)

Gemiddelde tijd per week besteed aan betaalde arbeid, huishoudelijk werk en kinderopvoeding

(uren/minuten)	16-23 jaar		24-42 jaar		43-65 jaar		66-75 jaar	
	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man
Betaalde arbeid	07:17	13:51	22:14	36:25	12:18	24:02	00:23	01:04
Huishoudelijk werk	07:35	04:28	23:42	11:29	30:41	15:41	30:02	19:02
Kinderopvoeding	00:05	00:16	06:34	02:37	02:03	00:45	01:15	00:16
Totaal	14:57	18:35	52:30	50:31	45:02	40:28	31:40	20:22

Bron: VUB, TOR'99

Vlamingen werken het hardst in de 'drukke leeftijd' van 24 tot en met 42 jaar. De totale werklast – dit is de som van de tijd die men besteedt aan betaald werk, huishoudelijke taken en de zorg voor de kinderen – is er het grootst. Bij de jongeren (16-23 jaar) is deze het kleinst; dat komt vooral omdat er nog veel studenten in deze groep zitten.

Bij vrouwen gaat er, ongeacht de leeftijd, heel wat meer tijd naar het huishouden en de kinderen dan bij de mannen. Mannen besteden meer tijd aan betaalde arbeid, maar dat compenseert niet voor de tijd die de vrouwen doorbrengen met de was en de plas; met andere woorden: de vrouwen werken meer.

De enige uitzondering hierop vormt de jongste leeftijdsgroep waar de totale werklast bij mannen groter is dan bij vrouwen: jonge mannen hebben vaker al een betaalde baan, terwijl jonge vrouwen iets langer studeren. In de drukke levensperiode tussen 24 en 42 jaar is het verschil in werklast tussen man en vrouw 'slechts' zo'n twee uur per week. In de twee oudste leeftijdsgroepen loopt dat op tot 5 à 10 uur. De 'werktijd' wordt in die latere levensfase voor een groot deel opgeslorpt door huishoudelijke taken; hiervan neemt de vrouw het grootste deel op zich. Huishoudelijk werk is trouwens de enige vorm van arbeid die met het ouder worden niet vermindert.

Tijd besteed aan drie vormen van arbeid, naar arbeidsmarktpositie (1999)

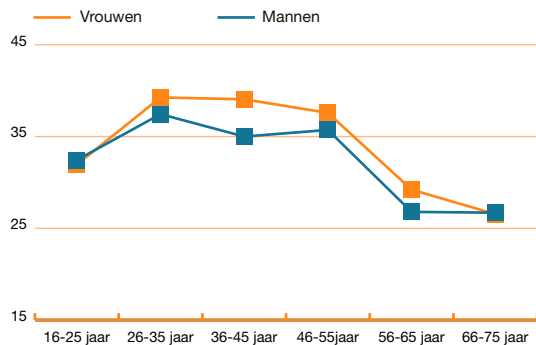
Gemiddelde tijd per week besteed aan betaalde arbeid, huishoudelijk werk en kinderopvoeding, bij Vlamingen tussen 16 en 75 jaar

(uren/minuten)	Voltijds werkenden		Deeltijds werkenden		Niet-werkenden	
	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man
Betaalde arbeid	37:12	41:59	22:27		1:48	3:36
Huishoudelijk werk	18:49	12:13	27:59		28:11	15:38
Kinderopvoeding	3:47	2:06	5:23		4:29	1:03
Totaal	59:48	56:19	55:50		34:29	20:18

Bron: VUB, TOR'99

Voltijds werkende mannen besteden veel meer tijd aan betaalde arbeid dan voltijds werkende vrouwen. Vrouwen, ongeacht of ze werken of niet, verzetten veel meer werk in het huishouden en nemen het grootste deel van de zorg voor de kinderen op zich. Niks nieuws onder de zon, de traditionele rollenpatronen houden stand. Maar wat betekent dit voor de totale werklast bij mannen en vrouwen? De som van de tijd besteed aan betaald werk, huishoudelijke taken en de kinderen ligt bij voltijds werkende vrouwen drie en een half uur per week hoger dan bij mannen die voltijds werken. Bij de niet-werkenden loopt het verschil in werklast tussen mannen en vrouwen op tot meer dan 14 uur per week. Opvallend is dat bij vrouwen een vermindering van betaalde arbeid gepaard gaat met een toename van de tijd besteed aan gezinsarbeid en omgekeerd. De totale werklast van deeltijds werkende vrouwen verschilt daardoor niet wezenlijk van die van vrouwen met een voltijdse baan.

Tijdsdruk in Vlaanderen (1999)

Bron: VUB, TOR'99

De tijdsdruk die de Vlamingen ervaren, wordt gemeten aan de hand van hun antwoorden op 15 vragen die peilen naar het gevoel van tijdsdruk. De figuur toont deze tijdsdruk op een schaal van 0 tot 100. Vrouwen ervaren een iets hogere tijdsdruk dan mannen. Hoewel de werklust van vrouwen beduidend hoger ligt dan bij mannen, is het verschil in subjectief ervaren tijdsdruk dus niet zo groot. Wel aanzienlijk zijn de verschillen naar leeftijd: Vlamingen ervaren de hoogste tijdsbelasting rond hun dertigste. Het gevoel van drukte neemt nauwelijks af tot de leeftijd van 50-55 jaar. Daarna doen de meeste Vlamingen het heel wat kalmer aan.

Vrijtijdsactiviteiten buitenshuis in Vlaanderen (1999)

Aandeel (%) Vlamingen dat deelneemt aan vrijetijdsactiviteiten buitenshuis¹

	16-23 jaar		24-42 jaar		43-65 jaar		66-75 jaar	
	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)	Vrouw (%)	Man (%)
Sport	29	46	19	35	10	14	4	15
Recreatie ²	69	51	55	51	61	66	48	77
Uitgaan	77	76	53	69	45	58	40	62
Cultuur en vermaak ³	37	31	27	32	25	30	18	22

¹tijdens een referentieperiode van 1 week
Bron: VUB, TOR'99

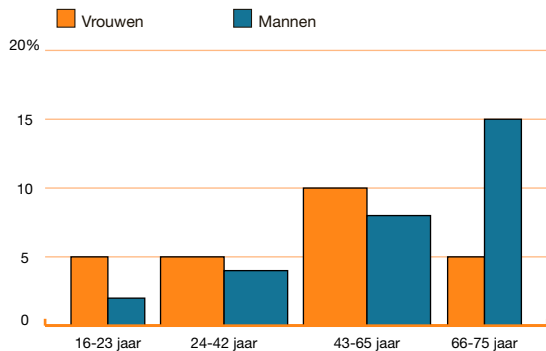
Vrijtijdsactiviteiten buitenshuis zijn eerder een mannenzaak, al doen jonge vrouwen tot 24 jaar nog wel goed mee. Het aandeel jonge vrouwen dat uitgaat of deelneemt aan een culturele activiteit is in één week zelfs groter dan bij de mannelijke leeftijdsgenoten. Vanaf 24 jaar echter besteden meer mannen tijd aan ongeveer alle vrijetijdsactiviteiten. Er zijn vooral meer mannen die uitgaan of sport beoefenen.

²Recreatie: wandelen, fietstocht maken, naar het zwembad gaan, recreatiepark bezoeken, etc.

³Cultuur en vermaak: bijwonen van sportwedstrijd/optocht, naar de film/het toneel/het concert gaan, museumbezoek, etc.

Vrijwilligerswerk en onbetaalde hulpverlening in Vlaanderen (1999)

Aandeel (%) Vlamingen dat vrijwilligerswerk doet of onbetaalde hulp verleent¹

¹tijdens een referentieperiode van 1 week
Bron: VUB, TOR'99

Er zijn wat meer vrouwen die zich onbetaald inzetten als vrijwilliger dan mannen. Globaal genomen is het percentage vrouwelijke vrijwilligers in elke leeftijdsgroep een beetje hoger dan het aandeel mannelijke vrijwilligers. Enkel bij de Vlamingen ouder dan 66 jaar zijn er meer mannen die zich belangeloos inzetten voor de goede zaak.

bronnen

overzicht van
bronnen
en websites

nuttige
adressen

Overzicht van bronnen en websites die meer cijfers en uitleg bieden

APS (Administratie Planning en Statistiek)
<http://aps.vlaanderen.be/>

CSB (Centrum voor Sociaal Beleid)
<http://www.ufsia.ac.be/CSB/>

ESWC (European Survey on Working Conditions)
<http://www.eurofound.eu.int/working/surveys.htm>

Eurostat (Statistical Office of the European Communities)
<http://europa.eu.int/comm/eurostat/>

FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie)
<http://just.fgov.be/>

ILO (International Labour Organisation)
<http://www.ilo.org/>

MTA (Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid)
 (nu FOD WASO: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg)
<http://meta.fgov.be/>

NIS (Nationaal Instituut voor de Statistiek)
<http://statbel.fgov.be/>

PSBH (Panel Studie van Belgische Huishoudens)
<http://psbh-www.uia.ac.be/psbh/>

RIZIV (Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering)
<http://riziv.fgov.be/>

RSVZ (Rijksdienst voor de Sociale Verzekering der Zelfstandigen)
<http://www.rsvz.be/>

RSZ (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid)
<http://www.onssrszlss.fgov.be/>

RSZPPO (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten)
<http://www.onssapl.fgov.be/>

RVA (Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening)
<http://rva.fgov.be/>

SEIN (Sociaal Economisch Instituut)
<http://www.luc.ac.be/sein/>

Steunpunt WAV (Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming)
<http://www.steunpuntwav.be/>

TOR (Tempus Omnia Revelat, onderzoeksgroep van de VUB Vakgroep Sociologie)
<http://www.vub.ac.be/TOR/>

VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding)
<http://vdab.be/>

VFSIPH (Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap)
<http://www.vlafo.be/>

VIZO (Vlaamse Dienst voor Zelfstandig Ondernemen)
<http://www.vizo.be/>

VLIR (Vlaamse Interuniversitaire Raad)
<http://www.vlir.be/>

WIV (Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid)
<http://www.iph.fgov.be/>

Nuttige adressen

Een greep uit de vele organisaties die zich met de gendermaterie bezig houden

Amazone

Middaglijnstraat 10
1210 Sint-Joost-ten-Node
T 02 229 38 00
F 02 229 38 01
info@amazone.be
http://www.amazone.be

CBGS - (Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie)

Markiesstraat 1
1000 Brussel
België
T 02 507 35 88
F 02 507 35 57

Centrum Gelijke Kansenbeleid

(KU Leuven - Katholieke Universiteit Leuven)

Dekenstraat 2
3000 Leuven
België
T 016 32 56 14
F 016 32 57 02
www.kuleuven.ac.be/

Centrum voor Vrouwenstudies

(UIA - Universitaire Instelling Antwerpen)

Universiteitsplein 1
Gebouw J
2610 Wilrijk
T 03 820 28 50
F 03 820 28 86
vrouwstu@uia.ac.be
women.uia.ac.be/cvvs/

Centrum voor Vrouwenstudies (VUB - Vrije Universiteit Brussel)

Waversesteenweg 1077
1160 Brussel
T 02 629 39 38
F 02 629 36 36

Dienst Gelijke Kansen in Vlaanderen

Instelling Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Boudewijnlaan 30
1000 Brussel
T 02 553 58 46
F 02 553 51 38
martha.franken@coo.vlaanderen.be
http://www.gelijkekansen.vlaanderen.be/

ESF-Agentschap

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Gasthuisstraat 31 (9e verdieping)
1000 Brussel
T 02 546 22 34
F 02 546 22 40
caroline.meyers@ewbl.vlaanderen.be
http://www.esf-agentschap.be

FLORA - Netwerk voor vorming en werkcreatie met vrouwen vzw

Vooruitgangstraat 333/8
1030 BRUSSEL
T 02 205 17 50
F 02 203 80 98
flora@florainfo.be
www.florainfo.be

NVR - Nederlandstalige Vrouwenraad

Middaglijnstraat 10
1210 Sint-Joost-ten-Node
T 02 229 38 18/19
F 02 229 38 66
nvr@amazone.be
http://www.vrouwenraad.be

Opdrachthoud(st)er voor Emancipatiezaken bij de Vlaamse Gemeenschap**Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap**

Boudewijnlaan 30
1000 Brussel
T 02 553 49 65
F 02 553 50 52
emancipatiezaken@vlaanderen.be
<http://www.emancipatiezaken.be>

RoSa, Documentatiecentrum en Archief voor Gelijke Kansen, Feminisme en Vrouwenstudies

Koningstraat 136
1000 Brussel
België
T 02 209 34 10; secretariaat: 02 209 34 12
F 02 209 34 13
info@rosadoc.be
www.rosadoc.be

RUG-Centrum voor Genderstudies (RUG - Universiteit Gent)

Rozier 44
9000 Gent
T 09 264 36 98
F 09 264 41 84

SEIN - Sociaal Economisch Instituut (LUC - Limburgs Universitair Centrum)

Universitaire Campus
Gebouw D
3590 Diepenbeek
T 011 26 86 74
F 011 26 87 31
sein@luc.ac.be
www.luc.ac.be/research/sein

SERV (Sociaal-economische Raad van Vlaanderen)

Wetstraat 34-36
1000 Brussel
T 02.209.01.11
F 02.217.70.08
rvmeensel@serv.be
rvpeer@serv.be
<http://www.serv.be/>

Steunpunt Gelijkekansenbeleid

bezoekadres: Gratiekapelstraat 12, 2000 Antwerpen
postadres: Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen
T 03 220 42 96

VOK - Vrouwen Overleg Komitee

Middaglijnstraat 10
1210 Sint-Joost-ten-Node
T 02 229 38 73
F 02 229 38 06
VOK@amazone.be
<http://www.amazone.be>

Voor een volledig overzicht, kijk op <http://www.amazone.be>

